

Komitet Badań nad Migracjami
Polskiej Akademii Nauk

Wymiary zaangażowania migrantów z Polski za granicą

Dimensions of the Polish migrants' participation

Ekspertyza przygotowana na zlecenie
Komitetu Badań nad Migracjami Polskiej Akademii Nauk

doi: 10.24425/139795

Michał Nowosielski

Spis treści

1. Wstęp	3
2. Metodologia badania	3
3. Wyniki badań.....	4
3.1 Aktywność polityczna	4
3.2 Aktywność kulturalna	8
3.3 Aktywność społeczna	9
3.4 Aktywność obywatelska	14
3.4.1 Przynależność do związków zawodowych.....	14
3.4.2 Zaangażowanie w działalność organizacji pozarządowych	15
3.4.3 Zaangażowanie w działalność polskich organizacji imigranckich	18
3.4.4 Aktywność nieformalna	29
4. Wnioski	31
5. Rekomendacje	33

1. Wstęp

Zaangażowanie polityczne, społeczne i obywatelskie migrantów to temat przyciągający coraz więcej uwagi zarówno badaczy, jak praktyków. Przyczyn tego można upatrywać w dynamicznych zmianach wzorców partycypacji migrantów, które polegają między innymi na odchodzeniu od tradycyjnych wzorców związanych z aktywnością stowarzyszeniową. Zjawisko to ma istotne znaczenie praktyczne dla polityk wobec diaspory realizowanych przez kraje pochodzenia. Przemiany wzorców partycypacji migrantów wymagają bowiem redefinicji podejścia do procesów angażowania diaspory. Wstępne wyniki wskazują np. na stosunkowo niski stopień zaangażowania formalnego polskich migrantów, który jest szczególnie dotkliwy dla polskich organizacji imigranckich, które wydają się być coraz mniej atrakcyjne dla (szczególnie nowych) migrantów. To z kolei może mieć konsekwencje dla roli, którą takie stowarzyszenia odgrywają, bądź mogą odgrywać z punktu widzenia polskiej polityki wobec diaspory. Ekspertyza dotyczy zaangażowania społecznego migrantów z Polski w 9 europejskich krajach (Niemcy, Wielka Brytania, Irlandia, Włochy, Hiszpania, Francja, Holandia, Szwecja, Norwegia). Analizie zostały poddane różne wymiary partycypacji: społeczna, polityczna, kulturalna i obywatelska. Zaprezentowane dane dotyczą zarówno zaangażowania formalnego – np. w polskich organizacjach imigranckich oraz organizacjach pozarządowych kraju pobytu, jak i zaangażowania nieformalnego – pozainstytucjonalnego.

Cele ekspertyzy są następujące:

1. Dokonanie diagnozy poziomu zaangażowania migrantów z Polski w różnych wymiarach aktywności:
  - politycznej;
  - kulturalnej;
  - społecznej;
  - obywatelskiej
2. wyciągnięcie na jej podstawie wniosków istotnych z punktu widzenia polityki polonijnej
3. zaproponowanie rekomendacji dla praktyki społecznej i politycznej związanej z planowaniem i realizacją polityki polonijnej.

2. Metodologia badania

Dane użyte w ekspertyzie pochodzą z projektu „Polskie organizacje imigranckie w Europie” realizowanego w latach 2015–2020 w Ośrodku Badań nad Migracjami Uniwersytetu Warszawskiego¹. Źródłem danych było badanie metodą sondażu zrealizowane techniką ankiety internetowej (CAWI) na próbie N = 5000 migrantów z Polski osób, które przebywały w kraju pobytu co najmniej trzy miesiące.

---

¹ Projekt został sfinansowany przez Narodowe Centrum Badań w Krakowie w ramach programu Sonata Bis (nr umowy UMO-2014/14/E/HS6/00731).

Zastosowano kwotowy dobór próby opracowany w oparciu o dwie zmienne: miejsce zamieszkania respondenta (kraj) i poziom wykształcenia. Tabela 1 opisuje próbę w przekroju międzykrajowym.

Tabela 1. Charakterystyka próby badawczej w przekroju międzykrajowym

Kraj	Próba	
	N	procent
Francja	375	8
Hiszpania	200	4
Holandia	500	10
Irlandia	600	12
Niemcy	1 125	23
Norwegia	375	8
Szwecja	300	6
Wielka Brytania	1 125	23
Włochy	400	8
Ogółem	5 000	100

Źródło: opracowanie własne.

Przeprowadzenie i dobór badanych za pośrednictwem internetu jest uzasadnione trudną dostępnością polskich społeczności w badanych krajach. Do badania rekrutowano przy użyciu następujących technik:

- reklamy zachęcające do wypełnienia ankiety internetowej (CAWI) powiązane z wybranymi artykułami (*Small Sticky Ads*);
- zaproszenia do wypełnienia ankiety kierowane do profili identyfikowanych jako potencjalnie należące do polskich emigrantów;
- zaproszenia do wypełnienia ankiety kierowane do portali imigranckich zidentyfikowanych przez badaczy.

Zastosowano kwestionariusz wywiadu zawierający w sumie 52 pytania podzielone na następujące bloki: historia migracji, sytuacja społeczna, kontakty społeczne, organizacje pozarządowe i instytucje, gotowość do zaangażowania się, metryczka.

3. Wyniki badań

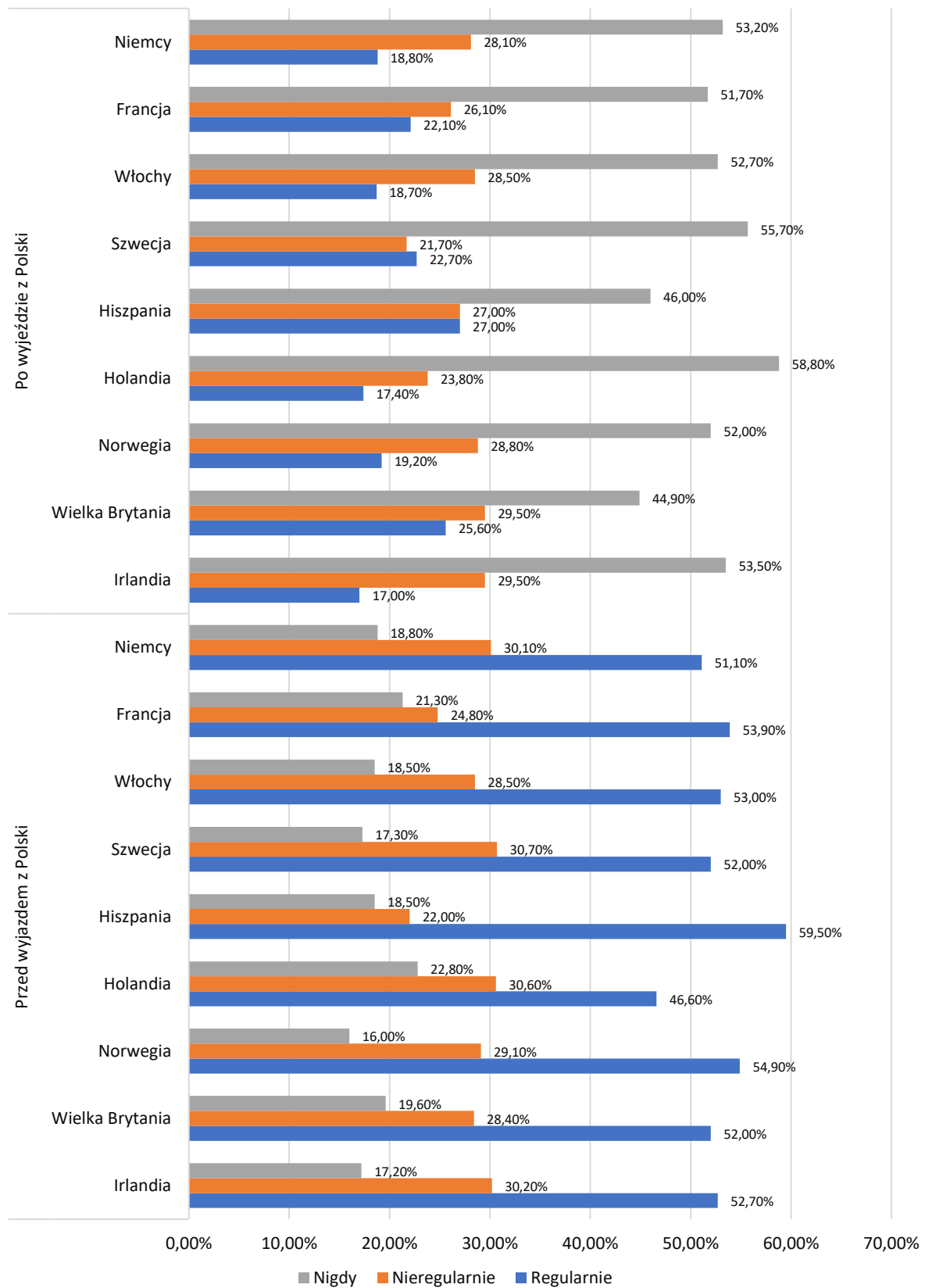
3.1 Aktywność polityczna

Analiza aktywności politycznej sprowadza się przede wszystkim do oceny częstotliwości udziału w wyborach. Badanych zapytano zarówno o ich uczestnictwo w wyborach przed, jak i po wyjeździe z kraju. W tym pierwszym wypadku można mówić o pewnej nadreprezentacji osób deklarujących ten

rodzaj aktywności politycznej, ponieważ ponad połowa badanych wskazywała, iż regularnie brała udział w głosowaniach (od 47% w przypadku Holandii do 60% w przypadku Hiszpanii). Jednocześnie około 30% badanych twierdziło, że brało udział w wyborach regularnie (od 28% w przypadku migrantów mieszkających w Wielkiej Brytanii, do 31% w przypadku migrantów mieszkających w Hiszpanii i Szwecji).

Aktywność polityczna po wyjeździe jest wyraźnie niższa – w tym wypadku zaledwie około 20% z badanych deklarowało regularne uczestnictwo w wyborach (od 17% w przypadku migrantów mieszkających w Irlandii i Holandii, do 27% w przypadku migrantów mieszkających w Hiszpanii). Jednocześnie odsetek osób twierdzących, że bierze nieregularnie udział w wyborach jest podobny jak w przypadku sytuacji sprzed wyjazdu i wynosi ok. 30% (od 22% w przypadku migrantów w Szwecji do 30% w przypadku migrantów w Irlandii i Wielkiej Brytanii). Dla całej próby daje się zaobserwować zależność pomiędzy deklaracjami przed- i po-wyjazdowej aktywności politycznej – współczynnik kontyngencji (c-Pearsona) wynosi 0.32 ($p < 0,001$). Mimo, iż daje się zaobserwować pewne zróżnicowanie międzykrajowe nie jest ono istotne statystycznie.

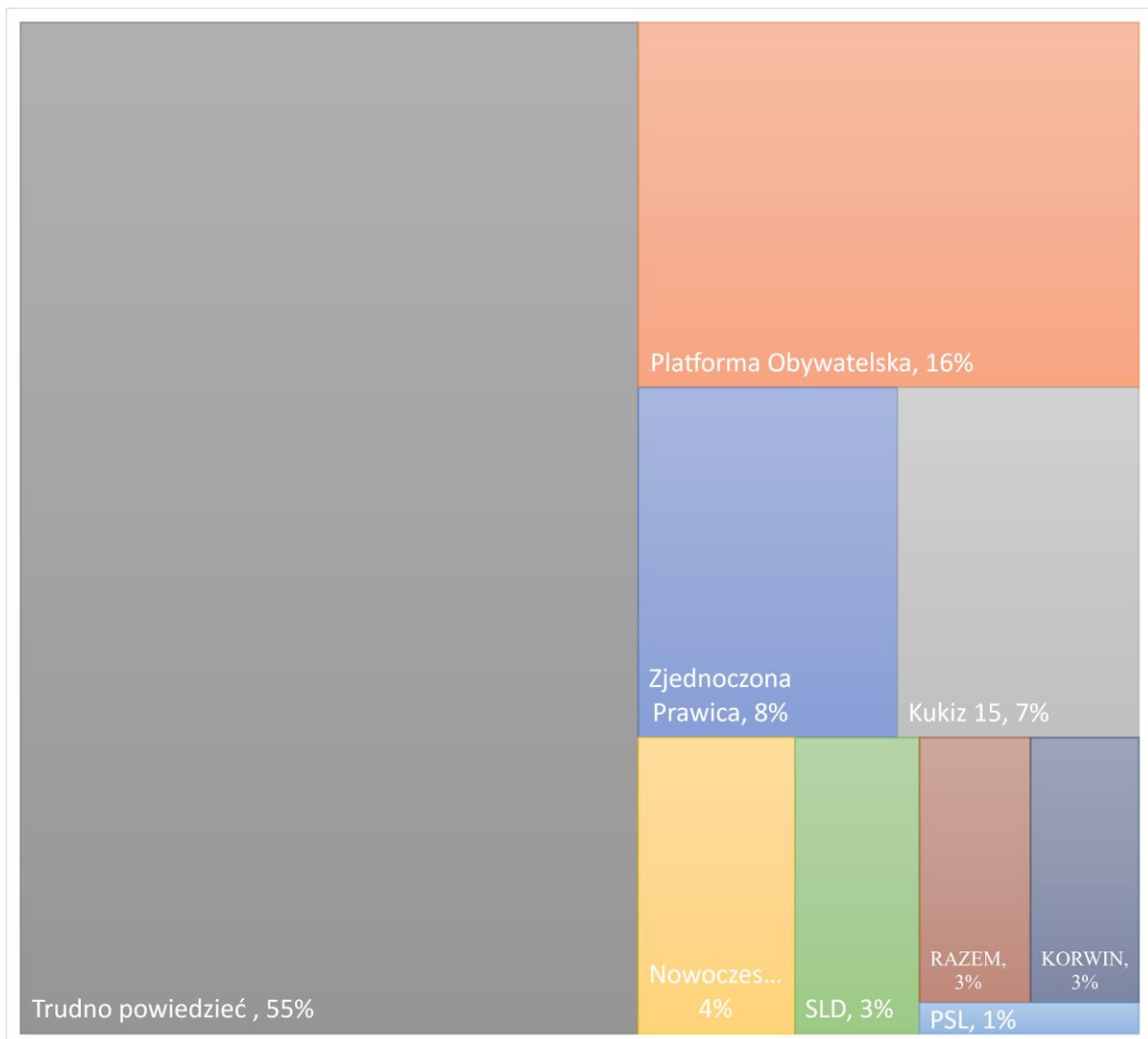
Wykres 1. Uczestnictwo w wyborach przed i po wyjeździe

Źródło: badanie własne – CAWI (N=5000).

Analizując aktywność polityczną warto zwrócić uwagę na kwestię preferencji partyjnych. Badanym zadano pytanie o to, którą z polskich partii politycznych poparłaby, gdyby wybory miały się odbyć w najbliższą niedzielę. Ponad połowa (55%) nie była w stanie udzielić odpowiedzi na to pytanie. Jedynie 45% z respondentów miało bardziej sprecyzowane poglądy w tej kwestii. Druga ważna konkluzja wynikająca z analizy tych danych dotyczy innego, niż w przypadku kraju rozkładu sympatii politycznych – większego poparcia Platformy Obywatelskiej (16% badanych) i ugrupowanie Kukiz 15 (15,7%) i mniejszego Zjednoczonej Prawicy (8%).

Wykres 2. Preferencje partyjne badanych

Źródło: badanie własne – CAWI (N=5000).

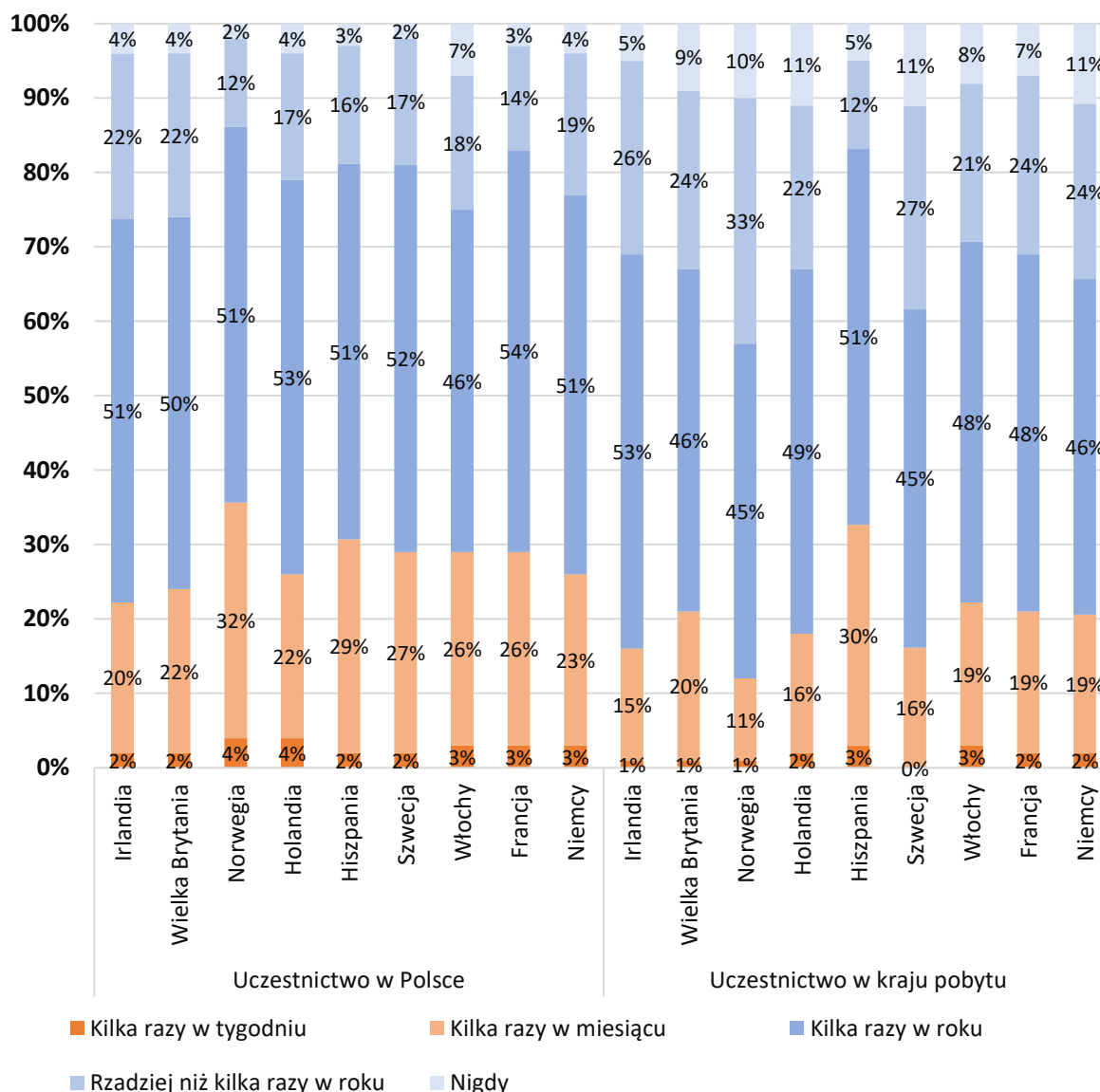
3.2 Aktywność kulturalna

Analogicznie do kwestii związanych z zaangażowaniem politycznym badanym zdano pytanie o ich aktywność w zakresie uczestnictwa w życiu kulturalnym, a konkretniej w różnego rodzaju wydarzeniach kulturalnych takich jak koncerty, festyny, przedstawienia teatralne czy seanse kinowe. Interesowała nas intensywność tego uczestnictwa zarówno przed, jak i po wyjeździe z Polski i osiedleniu się w kraju pobytu.

Analiza zebranych danych prowadzi do kilku wniosków. Po pierwsze, daje się zaobserwować raczej mało intensywny wzorzec uczestnictwa w kulturze – zarówno przed, jak i po wyjeździe z kraju. Osoby, które uczęszczały na różne kulturalne imprezy częściej niż kilka razy w roku stanowią mniejszość (ok. 30% przed wyjazdem i ok 20% po wyjeździe). Większość z badanych deklaruowała, że brała udział w wydarzeniach kulturalnych zaledwie kilka razy w roku (ok. 50% zarówno przed, jak i po wyjeździe) lub rzadziej (ok 20% przed, jak i po wyjeździe). Po drugie, można zauważyć, że intensywność aktywności kulturalnej po wyjeździe przeciętnie spada. Spadek ten szczególnie jest widoczny w przypadku kategorii aktywności intensywnej – kilka razy w tygodniu, lub kilka razy w miesiącu. O ile odsetki osób które przed wyjazdem brały udział w imprezach kulturalnych regularnie – wahały się od 2% w przypadku badanych obecnie mieszkających w Irlandii, Wielkiej Brytanii, Hiszpanii i Szwecji do 4% w przypadku migrantów przebywających w Hiszpanii i Holandii, to po osiedleniu się w kraju pobytu spadły one o około połowę. Z mniejszymi, ale istotnymi spadkami mieliśmy do czynienia w przypadki deklaracji o uczestniczeniu w wydarzeniach kulturalnych kilka razy w miesiącu. Przed wyjazdem wahały się one od 20% w przypadku migrantów mieszkających w Irlandii, do 32% w przypadku Norwegii, natomiast po wyjeździe taką częstotliwość uczestnictwa deklaruowało od 11% w przypadku Norwegii, do 30% przypadku Hiszpanii. Należy odnotować, że dla całej populacji badanej istnieje statystycznie istotna zależność między poziomem uczestnictwa przed i po wyjeździe. Współczynnik kontyngencji c-Pearsona wynosi 0.38 [$p < 0,001$]. Po trzecie, zróżnicowanie międzykrajowe w uzyskanych danych jest niewielkie i nieistotne statystycznie.

Wykres 3. Częstotliwość aktywności kulturalnej przed i po wyjeździe

Źródło: badanie własne – CAWI (N=5000).

3.3 Aktywność społeczna

W ramach badania aktywności społecznej interesowała nas intensywność kontaktów społecznych z różnymi kategoriami osób – z rodziną, znajomymi czy współpracownikami w różnych kontekstach. Tym razem jednak skupiliśmy się jedynie na sytuacji po migracji.

W przypadku kontaktu z osobami pozostającymi w Polsce najbardziej intensywne relacje łączyły badanych z rodziną – w sumie ponad 70% z badanych deklaroowało, że były one regularne (50% – kilka razy w tygodniu, 23% – kilka razy w miesiącu). Wyraźnie rzadsze – choć nadal dość częste były kontakty z przyjaciółmi i znajomymi. W przypadku ok. 50% respondentów można je określić jako regularne (20% – kilka razy w tygodniu, 33% – kilka razy w miesiącu).

Wyraźnie odmienne są rozkłady odpowiedzi na pytanie dotyczące kontaktów z Polakami mieszkającymi w kraju pobytu. Wyróżniliśmy trzy możliwe kategorie: rodzinę, przyjaciół i znajomych oraz współpracowników. Co ciekawe deklaracje dotyczące częstotliwości kontaktów z tymi kategoriami osób są do siebie podobne i we wszystkich trzech przypadkach możemy mówić o relacjach dość intensywnych. Badani w kraju pobytu najbardziej regularnie kontaktowali się z przyjaciółmi i znajomymi – 75% (36% – kilka razy w tygodniu, 39% – kilka razy w miesiącu), nieco rzadziej zaś z rodziną – 58% (38% – kilka razy w tygodniu, 20% – kilka razy w miesiącu) i ze współpracownikami – 55% (33% – kilka razy w tygodniu, 23% – kilka razy w miesiącu). Co ciekawe dość duże odsetki badanych deklarowały, że w ogóle nie utrzymują w kraju pobytu kontaktów z rodziną (26%) i współpracownikami (22%). W tym pierwszym przypadku może być to wynikiem faktu, iż migrowali oni samotnie – bez rodziny. Brak kontaktów z polskimi współpracownikami w kraju pobytu może wskazać na to, że są to osoby, które nie pracują z innymi Polakami.

Ostania grupa osób o kontakty z którymi pytano badanych to osoby mające obywatelstwo kraju obecnego pobytu i które nie są polskiego pochodzenia. W tym wypadku częstotliwość kontaktów jest niższa niż z przypadku innych kategorii, choć nadal nie jest ona niska. Nie jest zaskoczeniem, że najniższą intensywność kontaktów dotyczy rodziny – zaledwie 31% wskazało na kontakty intensywne (20% – kilka razy w tygodniu, 11% – kilka razy w miesiącu). Wynika to prawdopodobnie przede wszystkim z faktu, iż wielu z badanych nie ma rodziny wśród osób mających obywatelstwo kraju obecnego pobytu i nieposiadających polskiego pochodzenia – aż 55% wskazało, że takich kontaktów w ogóle nie utrzymuje. Nieco bardziej intensywne relacje pojawiają się w przypadku współpracowników – można je nazwać regularnymi w przypadku 54% badanych (37% – kilka razy w tygodniu, 17% – kilka razy w miesiącu). Co zaskakujące tutaj również pojawia się dość duży odsetek osób, które zadeklarowały, że w ogóle nie utrzymują relacji ze współpracownikami mającymi obywatelstwo kraju obecnego pobytu i które nie są polskiego pochodzenia – 23%. Sytuacja taka wskazuje na to, że dość dużo badanych pozostaje w pewnej izolacji w stosunku do obywateli państwa pobytu – szczególnie w kontekście zawodowym. Zdecydowanie najczęstsze kontakty z osobami mającymi obywatelstwo kraju obecnego pobytu i nieposiadających polskiego pochodzenia występują w przypadku relacji towarzyskich i przyjacielskich – aż 59% badanych zadeklarowało, że utrzymuje takie kontakty regularnie (30% – kilka razy w tygodniu, 29% – kilka razy w miesiącu). Również i w tym wypadku pewna grupa osób nie angażuje się w relacje z osobami spoza własnej grupy etnicznej – 17%.

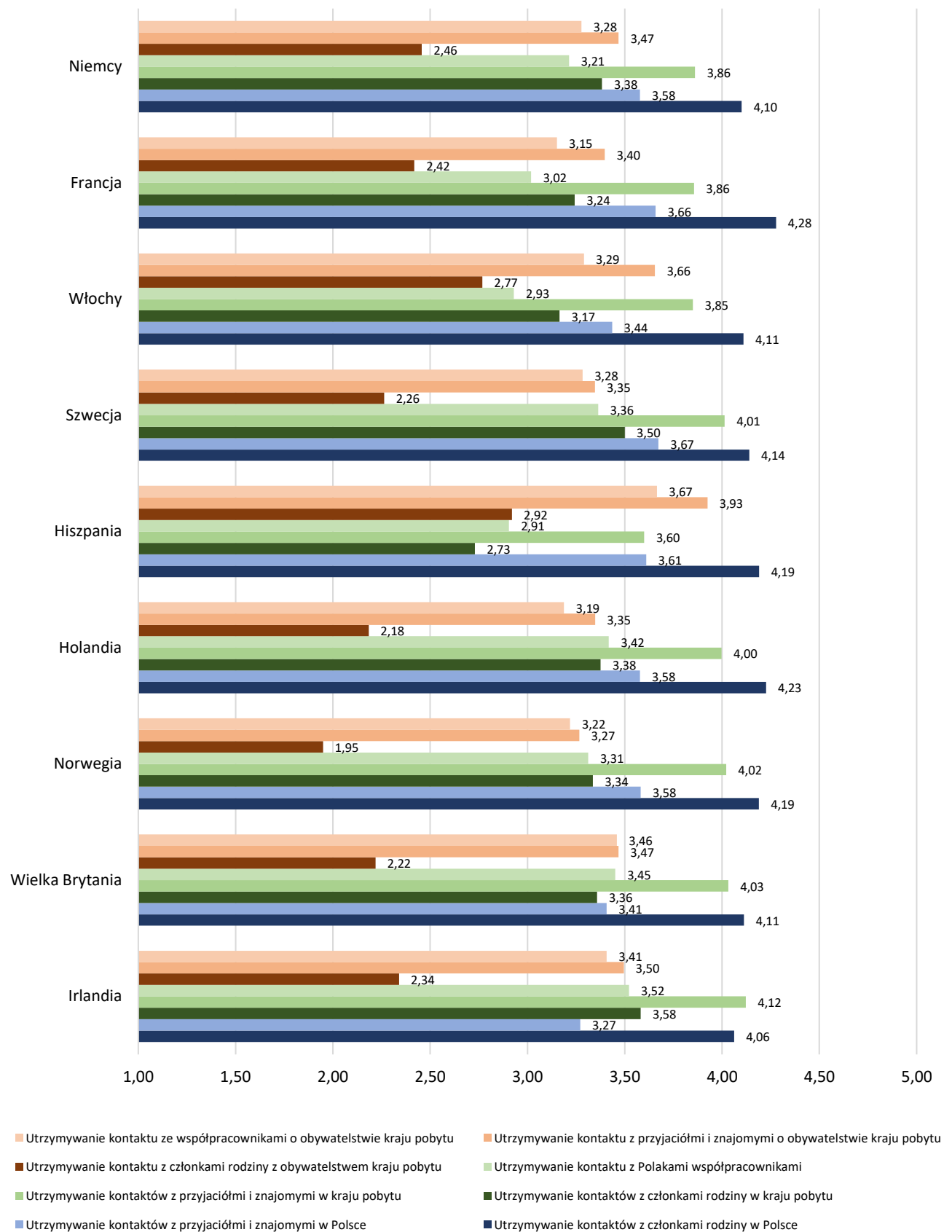
Tabela 2. Utrzymywanie kontaktów z bliskimi, znajomymi i współpracownikami

	Kilka razy w tygodniu	Kilka razy w miesiącu	Kilka razy w roku	Rzadziej niż kilka razy w roku	Nigdy
Kontakty towarzyskie i rodzinne z osobami pozostającymi w Polsce					
Z rodziną	50%	23%	17%	9%	1%
Z przyjaciółmi i znajomymi	20%	33%	28%	16%	4%
Kontakty z innymi Polakami przebywającymi w kraju obecnego pobytu					
Z rodziną	38%	20%	10%	7%	26%
Z przyjaciółmi i znajomymi	36%	39%	13%	6%	5%
Ze współpracownikami	33%	22%	14%	10%	22%
Kontakty z osobami mającymi obywatelstwo kraju obecnego pobytu i które nie są polskiego pochodzenia					
Z rodziną	20%	11%	7%	7%	55%
Z przyjaciółmi i znajomymi	30%	29%	15%	10%	16%
Ze współpracownikami	37%	17%	12%	11%	23%

Źródło: badanie własne – CAWI (N=5000).

Analiza zróżnicowania międzykrajowego (agregacja przez średnią dla wartości numerycznych) wskazuje, że pomiędzy polskimi migrantami mieszkającymi w wybranych państwach europejskich nie występują znaczące zróżnicowania.

Wykres 4. Zróżnicowanie międzykrajowe wzorów towarzyskości

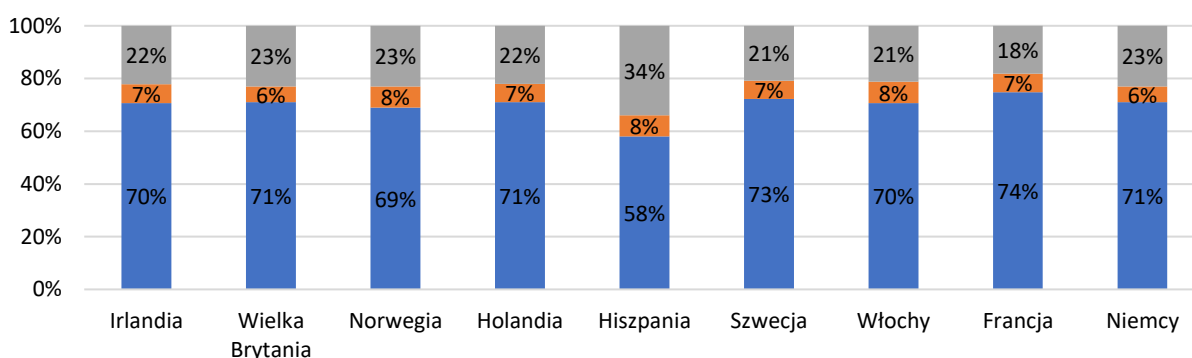

Źródło: badanie własne – CAWI (N=5000).

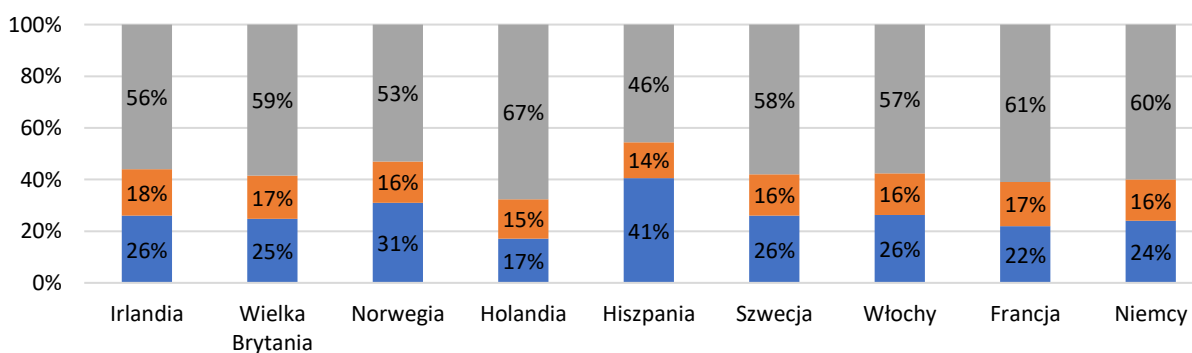
Zdiagnozowana stosunkowo wysoka aktywność społeczna i towarzyska polskich migrantów stoi w pewnej sprzeczności z wynikami analiz kapitału społecznego, a konkretniej zmiennych dotyczących poziomu zaufania do innych. W tym kontekście zadano dwa pytania – pierwsze dotyczyło tego, czy badani uważają, iż mogą liczyć tylko na siebie i na swoich najbliższych, drugie zaś dotyczyło tak zwanego zaufania uogólnionego. W tym pierwszym wypadku większość badanych zgadzała się z takim twierdzeniem – w niemal wszystkich badanych krajach na taką odpowiedź wskazało nieco ponad 70% respondentów. Pewnym wyjątkiem byli badani z Hiszpanii, gdzie odsetek ten wyniósł 58%. Jednocześnie mało osób deklarowało, że większości ludzi można ufać – zazwyczaj odsetek osób tak uważający oscylował wokół 25% z dwoma wyjątkami – polskimi migrantami w Norwegii (31%) i Hiszpanii (41%).

Należy jednocześnie podkreślić, że wyniki te nie są zaskakujące, są bowiem zbieżne z charakterystykami polskiego społeczeństwa. Można ewentualnie stwierdzić, że fakt migracji nie wpływa znacząco na zmianę poziomu zaufania. Wskazane wyżej odchylenia międzykrajowe mają raczej charakter incydentalny i nie wskazują na występowanie trwałych zależności między krajem pobytu a poziomem zaufania.

Wykres 5. Uważający, iż mogą liczyć tylko na siebie i swoich najbliższych

Wykres 6. Uważający, iż ogólnie rzecz biorąc, większości ludzi można ufać

Źródło: badanie własne – CAWI (N=5000).

3.4 Aktywność obywatelska

3.4.1 Przynależność do związków zawodowych

Badanych zapytano o przynależność do związków zawodowych w Polsce, przed wyjazdem, oraz w kraju pobytu. Analiza odpowiedzi na to pytanie pozwala na wyciągnięcie interesujących wniosków.

Po pierwsze, widać wyraźną zmianę, która została wywołana migracją, przy czym jej kierunek jest inny niż w przypadku pozostałych form aktywności – obserwujemy bowiem zwiększenie się odsetka osób należących do związków zawodowych po osiedleniu się kraju pobytu. O ile bowiem przed wyjazdem zaledwie 8% badanych było członkami związków zawodowych o tyle w kraju pobytu ich udział wzrósł do 15%. Nie jest to jednak zjawisko zaskakujące bowiem poziom uzwiązkowienia w Polsce należy do jednego z najniższych w Europie. Z kolei w ujętych w badaniu państwach jest on zwykle przeciętnie wyższy. Można stąd wnioskować, że polscy migranci, dostosowują się do zastanych warunków korzystając z lepszych możliwości, bądź też zwyczajów panujących w kraju pobytu.

Po drugie, należy zauważyć, że przynależność do związków zawodowych w Polsce nie oznaczała automatycznie podobnego zaangażowania w kraju pobytu. Aż 6% badanych zadeklarowało członkostwo w Polsce, ale w kraju pobytu członkami związków zawodowych już nie było. Z kolei z 15% osób, które były członkami związków zawodowych w kraju pobytu aż 12% nie deklarowało takiej przynależności w Polsce. Oznacza to dość głęboką zmianę.

Tabela 3. Członkostwo w związkach zawodowych (procent ogółem)

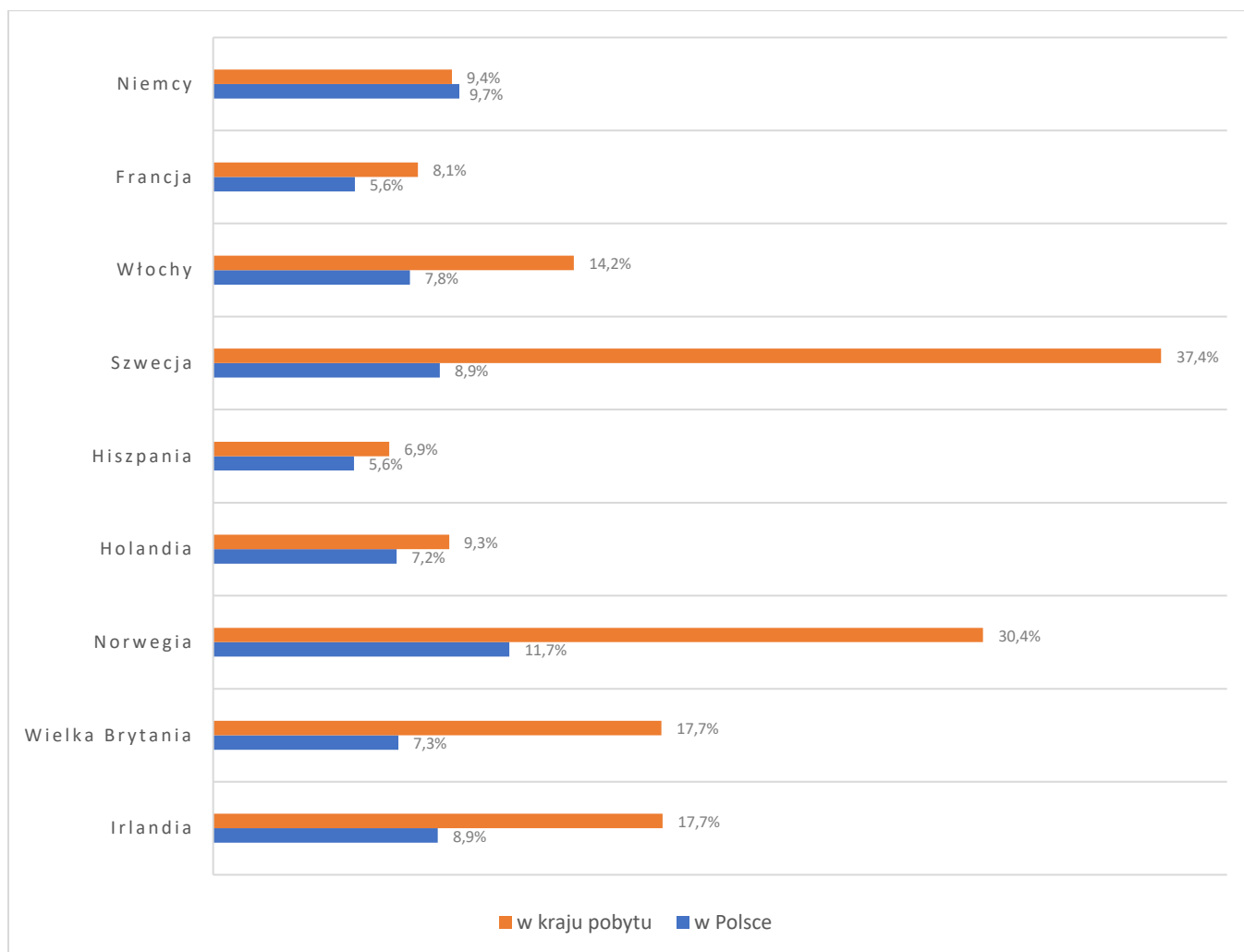
Członkostwo w kraju pobytu				
Członkostwo przed wyjazdem		Tak	Nie	Ogółem
	Tak	3%	6%	8%
Nie	12%	80%	92%	
Ogółem	15%	85%	100%	

Źródło: badanie własne – CAWI (N=5000).

Kolejny ważny wniosek płynący z analizy danych – tym razem w podziale na państwa pobytu – dotyczy zróżnicowania międzykrajowego. Otóż o ile (co oczywiste) nie daje się zaobserwować istotnego zróżnicowania w przypadku przynależności przed wyjazdem, o tyle widać wyraźnie, że kraj pobytu wpływa w pewnym stopniu na częstotliwość przynależności do związków zawodowych. Wśród badanych najwyższe odsetki osób należących do związków zawodowych odnotowano w Szwecji (37,4%) i Norwegii (30,4%). Najrzadziej uzwiązkowienie obserwowano w Hiszpanii (6,9%), Francji (8,1%) i Niemczech (9,4%). Zróżnicowanie – istotne statystycznie, choć siła związku jest niska (V Kramera = 0,179, przy $p < 0,001$) – związane jest z ogólnymi statystykami przynależności do związków

zawodowych w poszczególnych krajach, które np. w krajach skandynawskich jest szczególnie wysokie i może sięgać 80%, jak to ma miejsce w przypadku Szwecji.

Wykres 7. Członkostwo w związkach zawodowych – różnicowanie międzykrajowe.

Źródło: badanie własne – CAWI (N=5000).

3.4.2 Zaangażowanie w działalność organizacji pozarządowych

Respondentom zadano również szereg pytań dotyczących kontaktów z organizacjami pozarządowymi, przy czym interesowały nas zarówno kontakty z NGO przed wyjazdem, jak i po migracji. Biorąc pod uwagę różnorodność możliwości dotyczących współpracy z organizacjami pozarządowymi respondentom umożliwiono wskazanie różnych możliwości różniących się między sobą intensywnością: korzystanie z oferty NGO, wolontariat w NGO, wspieranie finansowe NGO i członkowsko.

Przede wszystkim należy stwierdzić, że poziom formalnego zaangażowania Polaków (zarówno w kraju, przed migracją, jak i w państwie pobytu, po migracji) jest niski – w zasadzie na każdym z wyróżnionych

poziomów. Zaledwie 4% z badanych zadeklarowało korzystanie z oferty NGO w Polsce, 8% – wolontariat na rzecz NGO, oraz po 5% respondentów wskazało, że wspierało finansowo NGO oraz było członkami organizacji pozarządowych w Polsce.

Badanych zapytano także o ich współpracę z organizacjami pozarządowymi kraju pobytu po migracji². Co ciekawe nie odnotowano tu szczególnych spadków zaangażowania w porównaniu z sytuacją przed migracją. Drobne zmiany dotyczyły tego, że nieco więcej osób zadeklarowało korzystanie z oferty NGO kraju pobytu (8%), nieco zaś mniej wspierało organizacje w formie wolontariatu (5%). Zaangażowanie w formie wsparcia finansowego czy też członkostwo w NGO w zasadzie pozostało na tym samym poziomie (odpowiednio 5% i 4%).

Co ważne, między kontaktami z NGO w kraju i państwie pobytu występują pewne relacje, które sugerują, że zaangażowanie w działalność organizacji pozarządowych przed migracją pozytywnie wpływają na ich współpracę z organizacjami trzeciego sektora po migracji. Po zsumowaniu wszystkich form kontaktu okazuje się, że aż 45% z badanych, którzy mieli kontakt z NGO w Polsce miało również kontakt z organizacjami pozarządowymi w kraju pobytu. Związek ten jest istotny statystycznie, a siła związku mierzona współczynnikiem phi wskazuje, że korelacja jest słaba ale wyraźna (0,333 [p<0,001])

Tabela 4. Zaangażowanie w działalność NGO w Polsce i w kraju pobytu

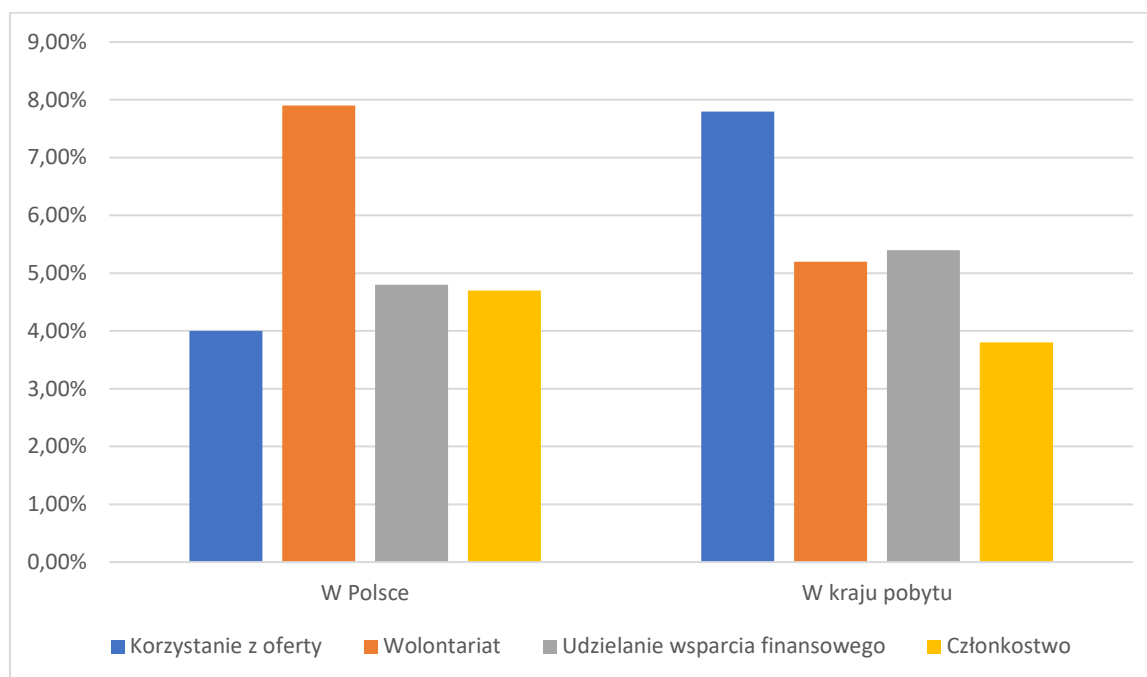
		NGO w Polsce		Ogółem
		Nie miał kontaktu	Miał kontakt	
NGO w kraju pobytu	Nie miał kontaktu	89,0%	55,0%	83,8%
	Miał kontakt	11,0%	45,0%	16,2%
Ogółem		100,0%	100,0%	100,0%

Źródło: badanie własne – CAWI (N=5000).

² Zaangażowanie w działalność polskich organizacji imigranckich zostanie omówiona w kolejnej części)

Wykres 8 Formy zaangażowania w działalność NGO w Polsce i w kraju pobytu

Źródło: badanie własne – CAWI (N=5000).

Choć pomiędzy respondentami mieszkającymi w poszczególnych wybranych krajach występują pewne różnice dotyczące ich zaangażowania w działalność organizacji pozarządowych w kraju pobytu, to jednak nie są one istotne statystycznie.

Tabela 5. Formy zaangażowania w działalność NGO w Polsce i w kraju pobytu – zróżnicowanie międzykrajowe

	W Polsce				W kraju pobytu			
	Korzystanie z oferty	Wolontariat	Udzielanie wsparcia finansowego	Członkostwo	Korzystanie z oferty	Wolontariat	Udzielanie wsparcia finansowego	Członkostwo
Irlandia	2,8%	8,2%	3,9%	4,3%	8,2%	7,8%	4,6%	5,0%
Wielka Brytania	4,7%	7,9%	5,3%	4,0%	9,8%	5,8%	7,7%	4,0%
Norwegia	4,2%	10,3%	8,4%	6,1%	6,1%	5,1%	6,5%	5,1%
Holandia	4,1%	7,2%	5,2%	3,1%	7,2%	6,6%	4,1%	3,1%
Hiszpania	6,9%	11,1%	5,6%	6,9%	5,6%	8,3%	5,6%	5,6%
Szwecja	5,7%	10,6%	4,9%	5,7%	7,3%	4,1%	5,7%	7,3%
Włochy	1,7%	6,4%	4,7%	3,9%	6,5%	7,3%	4,3%	5,2%
Francja	4,3%	9,3%	5,0%	4,3%	6,2%	5,6%	2,5%	3,1%
Niemcy	3,5%	7,5%	3,8%	5,6%	6,1%	3,5%	3,3%	2,8%

Źródło: badanie własne – CAWI (N=5000).

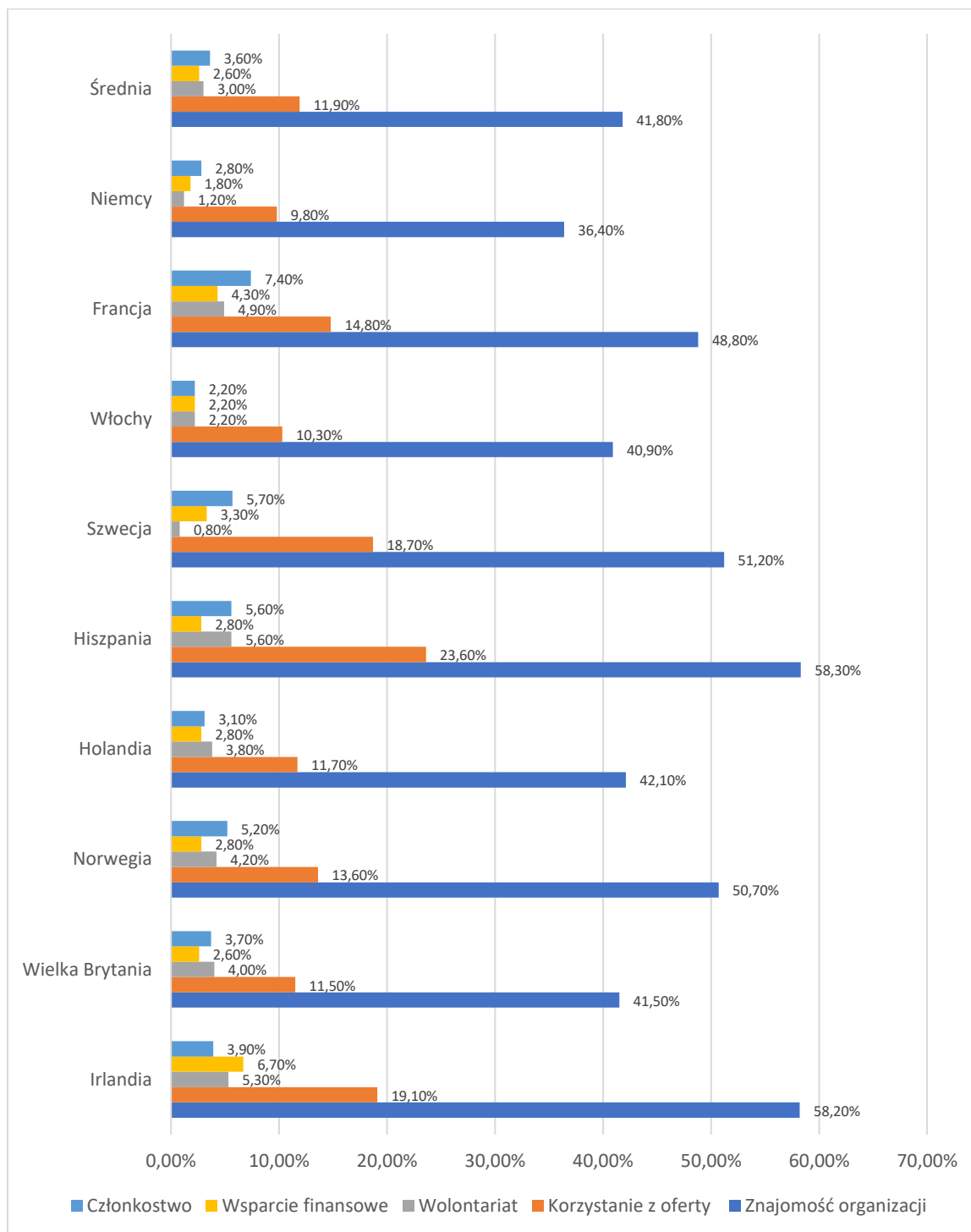
3.4.3 Zaangażowanie w działalność polskich organizacji imigranckich

Większą uwagę poświęcono zaangażowaniu w działalność polskich organizacji imigranckich. W pierwszym rzędzie interesowało nas czy badani migranci z Polski znają takie organizacje. Okazuje się, że w większości przypadków badani tego typu stowarzyszeń nie znali. Dla całej populacji badanych odsetek osób deklarujący znajomości polskich organizacji imigranckich wynosił nieco ponad 40%, przy czym był on stosunkowo najniższy w Niemczech (36,4%), zaś najwyższy w Hiszpanii (58,3%) i Irlandii (58,2%).

Podobnie jak w przypadku zaangażowania w działalność NGO, również kontakty z polskimi organizacjami imigranckimi wydają się dość mocno ograniczone. Najczęściej wskazywaną formą kontaktu było korzystanie z oferty, która w skali całej populacji badanej wybrało niemal 12% osób. Również w tym wypadku mamy do czynienia z pewnymi różnicami między poszczególnymi krajami, o ile bowiem najrzadziej z oferty polskich organizacji korzystali migranci z Niemiec (9,8%) o tyle najczęstsze korzystanie deklarowali respondenci z Irlandii (19,10%) i Hiszpanii (23,6%). Należy odnotować, że są to wysokie wyniki wskazujące, że w krajach z mniejszą liczbą migrantów dotarcie z ofertą organizacji może być łatwiejsze.

Inne, bardziej angażujące formy kontaktu z organizacjami były wskazywane znacznie rzadziej. Wolontariat zadeklarowało 3% wszystkich badanych, wsparcie finansowe – 2,6% a członkostwo – 3,6%. Można dostrzec pewne zróżnicowanie między krajami, ale nie ma ono charakteru systematycznego – stosunkowo najczęściej wolontariat i wsparcie finansowe deklarowali migranci z Polski w Irlandii (odpowiednio 5,3% i 6,7%), z kolei największy odsetek osób będących członkami organizacji zaobserwowano we Francji (7,4%).

Wykres 9. Formy zaangażowania w działalność polskich organizacji imigranckich – zróżnicowanie międzynarodowe

Źródło: badanie własne – CAWI (N=5000).

Aby określić czynniki wpływające na prawdopodobieństwo kontaktu z polskimi organizacjami imigranckimi w kraju pobytu, przeprowadzono analizę przy użyciu procedury regresji logistycznej³. Do

³ Zmienna zależna (P25.6) kodowana była w następujący sposób: „1” oznaczało wskazanie braku kontaktu z polską organizacją imigrancką w kraju pobytu, „2” – brak takiego wskazania, „99” – brak danych, który wynikał z odpowiedzi negatywnej na

analizy włączono dwie grupy zmiennych wyjaśniających: zmienne substancywne, które opisywały potencjalnie powiązane charakterystyki aktywności, oraz zmienne kontrolne, które charakteryzowały społeczno-demograficzne cechy respondentów⁴.

Procedurę przeprowadzono w standardowy sposób, wykorzystując metodę ENTER przy podziale na dwa wyżej scharakteryzowane bloki predyktorów. Tabela 6 zawiera oszacowanie parametrów dla tak zbudowanego modelu regresji logistycznej. R^2 (Nagelkerke) wyniosło 0.15.

Tabela 6. Uwarunkowania kontaktów z polskimi organizacjami imigranckimi

Zmienne	B	S.E.	Wald	df	Exp(B)
Członkostwo w związkach zawodowych w Polsce	-.248**	.146	2.915	1	.780
Członkostwo w związkach zawodowych w kraju pobytu	.241**	.106	5.115	1	1.272
Kontakt z NGO w Polsce	.390***	.102	14.575	1	1.477
Kontakt z NGO w kraju pobytu	1.167***	.097	145.670	1	3.212
Gotowość do zaangażowania się dla polskich organizacji imigranckich w kraju pobytu	1.045***	.083	159.665	1	2.845
Płeć	-.022	.080	.076	1	.978
Charakter pobytu	.221**	.094	5.464	1	1.247
Wiek	.016***	.004	14.909	1	1.017
Constant	-2.679***	.108	616.575	1	.069

*p = 0,1; **p = 0,05, ***p = 0,01.

Źródło: badanie własne – CAWI (N=5000).

wcześniejsze pytanie filtrujące dotyczące znajomości polskich organizacji imigranckiej w kraju pobytu. Dokonano rekodowania zmiennej P25.6: wartościom „1” lub „99” przypisano wartość 0, a wartości „2” – wartość „1”.

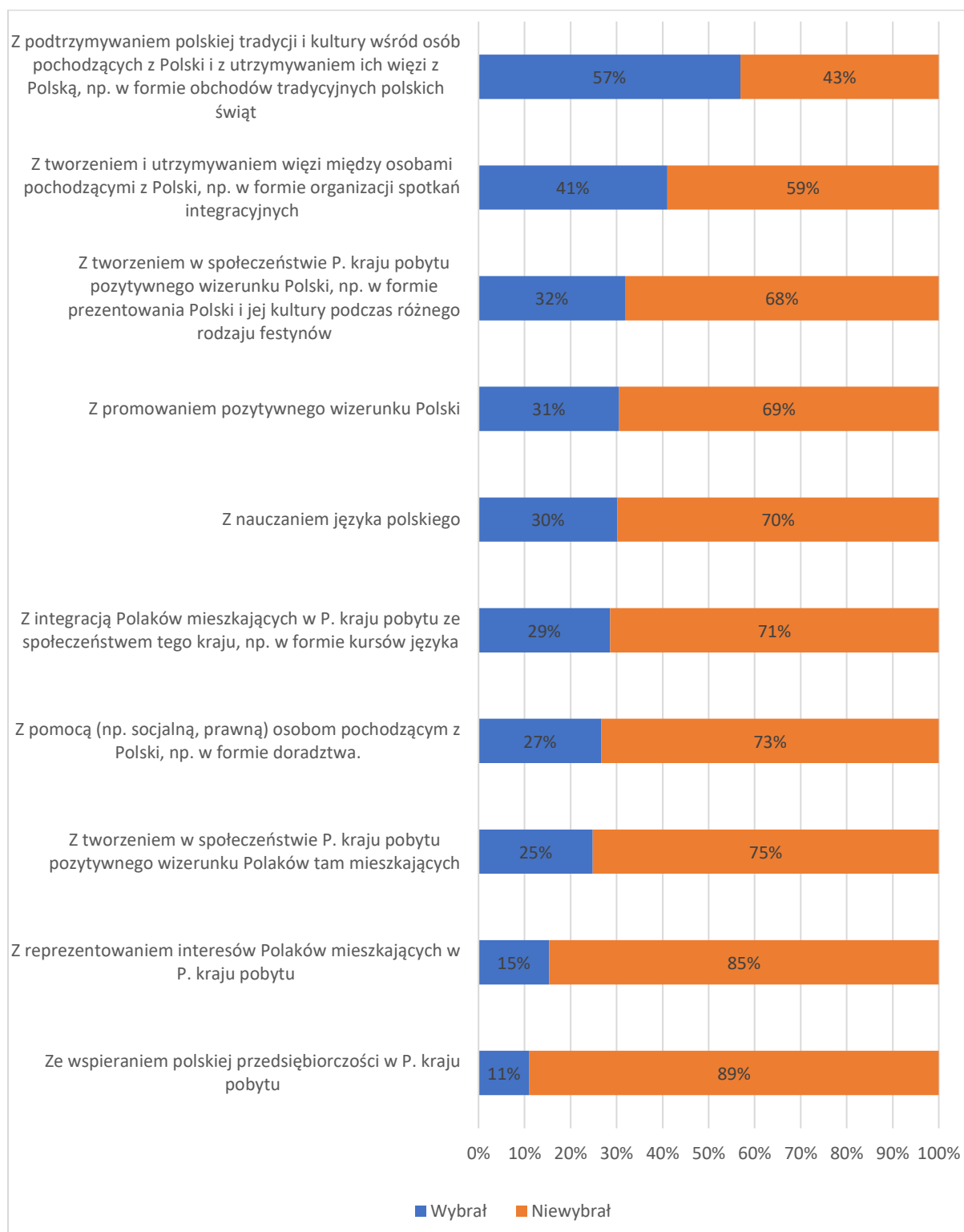
⁴ Schemat rekodowania zmiennych przedstawiał się następująco:

- Zmienne P20 i P21 dotyczące członkostwa w związkach zawodowych w Polsce i kraju pobytu: 1 (Tak) -> 1; 2 (Nie) -> 0.
- Zmienne P22.6 oraz P23.6 dotyczące kontaktu z NGO w Polsce i w kraju pobytu: 2 -> 1; Pozostałe -> 0.
- Gotowość do zaangażowania się dla polskich organizacji imigranckich w kraju pobytu: 1 – Tak -> 1; Pozostałe -> 0.
- Płeć (M1) nie była rekodowana (1-Kobieta kategorią referencyjną).
- Rok urodzenia (P1) do scentrowanego wieku: (P1i – 2018) – Średnia (P1 – 2018).
- Charakter pobytu (P4) rekodowano: 1-Stały -> 1; Pozostałe -> 0.

W przypadku zmiennych substancywnych widać wyraźnie, że przynależność do związków zawodowych w Polsce pozostaje bez związku z prawdopodobieństwem kontaktu z polskimi organizacjami imigranckimi w kraju pobytu. Z kolei wśród zmiennych kontrolnych nie wykryto związku między zmienną zależną a płcią. Nieznacznie – choć istotnie – na prawdopodobieństwo kontaktu z polskimi organizacjami imigranckimi wpływa wiek (dla każdego kolejnego roku życia prawdopodobieństwo kontaktu wzrasta o ok. 2%). Większy wpływ ma charakter pobytu: osoby, które deklarowały pobyt stały, wykazują niemal o 25% większe prawdopodobieństwo kontaktu z polską organizacją imigrancką. Najsilniejszym predyktorem takiego kontaktu jest jednak fakt kontaktu z organizacjami pozarządowymi kraju pobytu – zwiększa on bowiem ponad trzykrotnie prawdopodobieństwo kontaktu z polskimi organizacjami imigranckimi. Oznacza to, że mamy do czynienia z pewnego rodzaju proaktywną postawą niektórych osób, które wykazują większe zaangażowanie – zarówno w NGO kraju pobytu, jak i w działalność polskich organizacji imigranckich. Do pewnego stopnia obserwuje się tu także powiązanie z wcześniejszymi doświadczeniami w Polsce. Ponieważ do pewnego stopnia zwiększają one prawdopodobieństwo zaangażowania się także w Polskie organizacje imigranckie.

Osoby, które deklarowały kontakt z polskimi organizacjami imigranckimi zapytano także o profil działalności organizacji z którymi mieli kontakt. Zdecydowanie najczęściej wskazywano na kontakt z organizacjami skupionymi na działaniach mających na celu podtrzymywanie polskiej tożsamości narodowej oraz więzi migrantów z ojczyzną np. poprzez celebrowanie świąt (57%). Dużo wskazań uzyskały także organizacje skoncentrowane na integracji wewnętrznej polskich społeczności w krajach pobytu (41%). Warto zwrócić uwagę, że znacznie mniej wskazań uzyskały te organizacje, które deklarowały cele związane z integracją polskich migrantów ze społeczeństwem kraju pobytu (29%). Stosunkowo najrzadziej badani mieli kontakt z organizacjami wspierającymi przedsiębiorczość (11%) oraz reprezentującymi interesów Polaków w kraju pobytu (15%).

Wykres 10. Profil polskich organizacji imigranckich, z którymi miał kontakt respondent

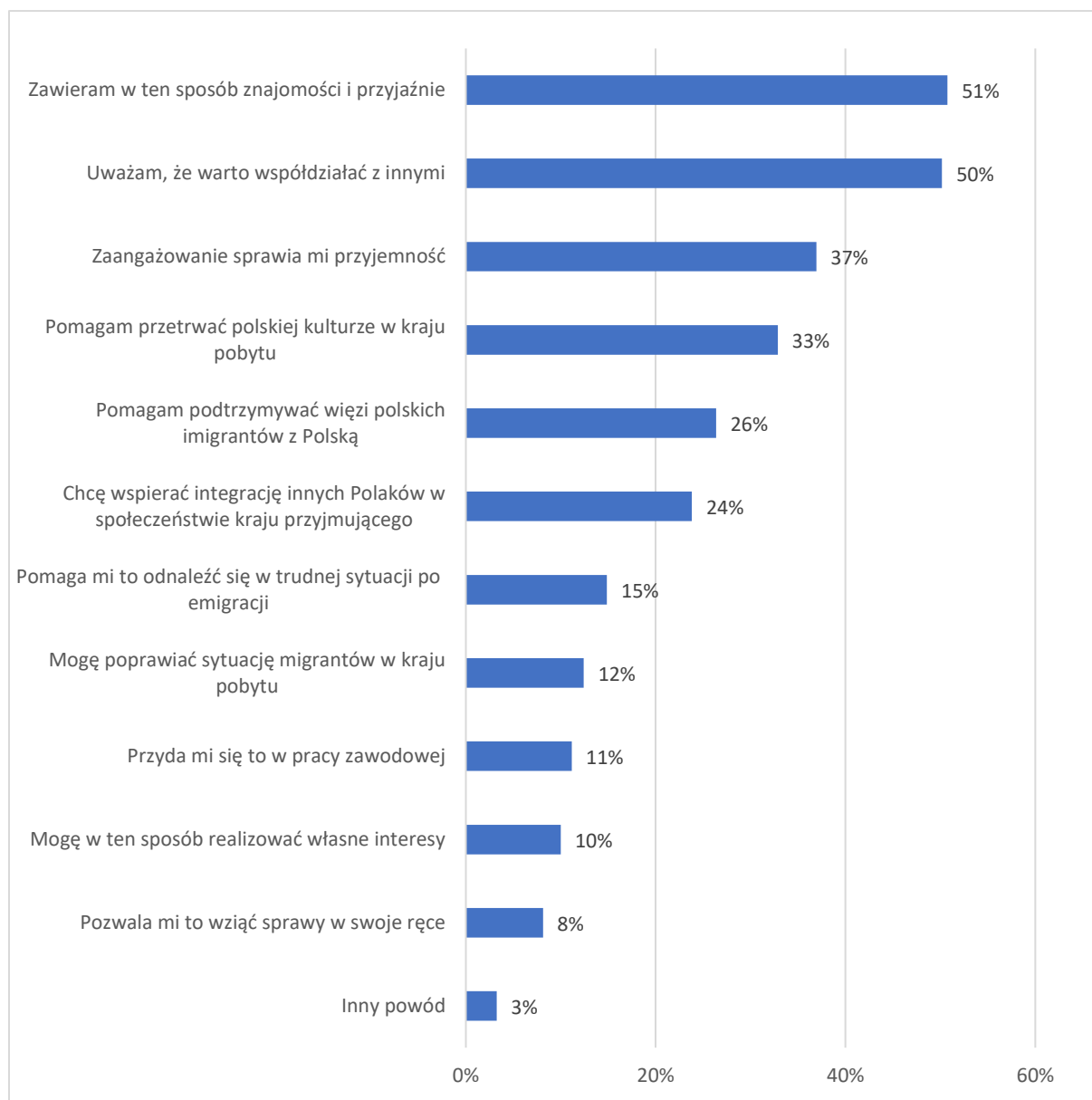

Źródło: badanie własne – CAWI (N=5000).

Osobom deklarującym zaangażowanie w działalność polskich organizacji imigranckich zadano dodatkowe pytanie dotyczące ich motywacji dla takiego zaangażowania. Wśród dominujących

motywacji należy wymienić przede wszystkim te związane z możliwością sieciowania i zawierania nowych znajomości – takiej odpowiedzi udzieliło nieco ponad 50% badanych. Dla dużej części badanych ważną okazała się także motywacja związana z pozytywnym postrzeganiem kooperacji z innymi ludźmi (50% wskazań). Nieco mniej ważne, choć nadal istotne dla dużego odsetka respondentów, okazały się motywacja traktująca zaangażowanie jako czynność autoteliczną, sprawiającą przyjemność (37%) oraz chęć wspierania działań mających na celu podtrzymanie polskiej tożsamości i kultury w kraju pobytu (33%). Co ciekawe najrzadziej respondenci przyznawali się do motywacji merkantylnych takich jak przydatność w pracy zawodowej (11%) czy możliwość realizowania własnych interesów (10%). Jednocześnie jeszcze mniej osób zaznaczyło motywację związaną z możliwością zwiększenia swojego poczucia sprawstwa (8%).

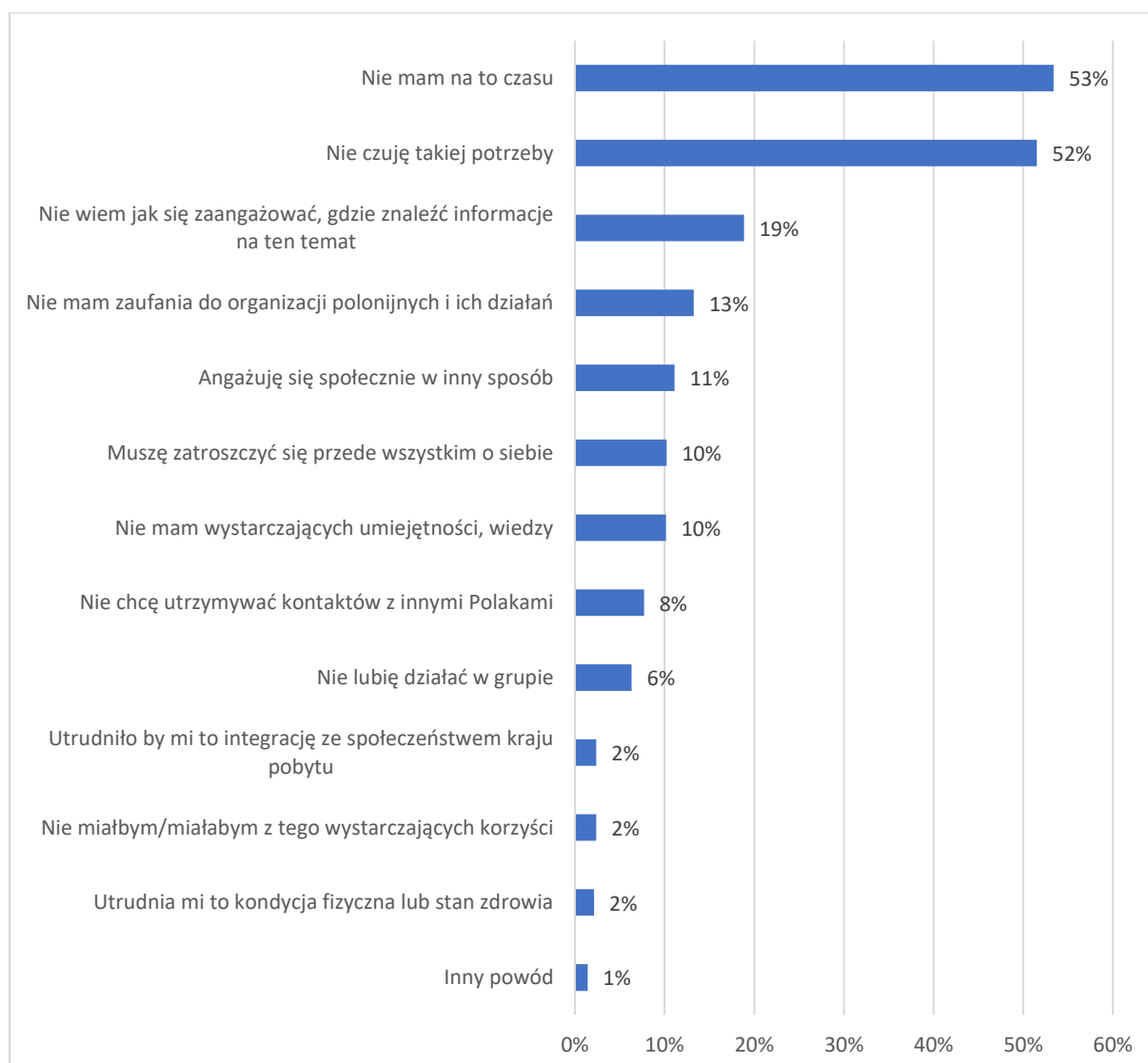
Wykres 11. Deklarowane motywacje zaangażowanie w polskie organizacje imigranckie

Źródło: badanie własne – CAWI (N=5000).

Osoby które deklarowały brak kontaktów z organizacjami pozarządowymi, zostały zapytane o powody, które stały za takim brakiem aktywności. Dwie najczęściej wymieniane przyczyny braku zaangażowania to niedostatek czasu (53%) i nieodczuwanie takiej potrzeby (52%). Inne powody okazały się znacznie rzadziej wybierane przez respondentów. Wśród nich jednak warto zwrócić uwagę na kilka ciekawych możliwości. Aż 19% badanych stwierdziło, że przyczyną braku ich zaangażowania był niedostatek informacji na temat takich możliwości. Z kolei 13% badanych jako przyczynę wskazało brak zaufania do takich organizacji. Co ciekawe niezwykle niewielu z badanych wskazało na możliwe trudności w integracji ze społeczeństwem kraju pobytu jako potencjalne źródło braku zaangażowania.

Wykres 12. Powody braku zaangażowanie w działalność polskich organizacji imigranckich

Źródło: badanie własne – CAWI (N=5000).

Badanych zapytaliśmy także o to jak oceniają funkcjonowanie organizacji. Nie jest zaskakującym, że większość z nich (niemal 67%) podaje oceny ambiwalentne, co jest zapewne wynikiem słabej ich znajomości, bądź nieznanomości wśród wielu badanych. Poza tym przeważają oceny pozytywne (25% wszystkich badanych), choć z przewagą na wskazania oceny „raczej dobrej” (21,1%). Zaledwie ok 8% respondentów ocenia organizacje źle. Różnice w ocenach pomiędzy poszczególnymi krajami są niewielkie i nieistotne statystycznie.

Tabela 7. Oceny funkcjonowania działalność polskich organizacji imigranckich – porównanie międzykrajowe

	Bardzo dobrze	Raczej dobrze	Ani dobrze, ani źle	Raczej źle	Bardzo źle
Irlandia	5,3%	32,9%	55,1%	4,6%	2,1%
Wielka Brytania	3,8%	20,8%	67,8%	5,6%	1,9%
Norwegia	2,8%	25,4%	62,4%	6,6%	2,8%
Holandia	3,8%	22,4%	65,2%	6,6%	2,1%
Hiszpania	4,2%	27,8%	61,1%	6,9%	0,0%
Szwecja	3,2%	24,2%	62,9%	6,5%	3,2%
Włochy	4,3%	23,8%	64,1%	5,6%	2,2%
Francja	4,4%	25,0%	61,9%	6,9%	1,9%
Niemcy	3,9%	17,6%	69,8%	6,4%	2,3%
Średnia	3,9%	21,1%	66,8%	6,0%	2,1%

Źródło: badanie własne – CAWI (N=5000).

Znaczenie dla oceny funkcjonowania organizacji ma kontakt z nimi. Osoby, które знаły polskie organizacje imigranckie i deklarowały kontakt z nimi znacznie częściej wyrażały pozytywne opinie na ich temat. Związek ten jest istotny statystycznie i zaś siłą związku jest umiarkowana (V Kramera = 0,433 [$p < 0,001$]).

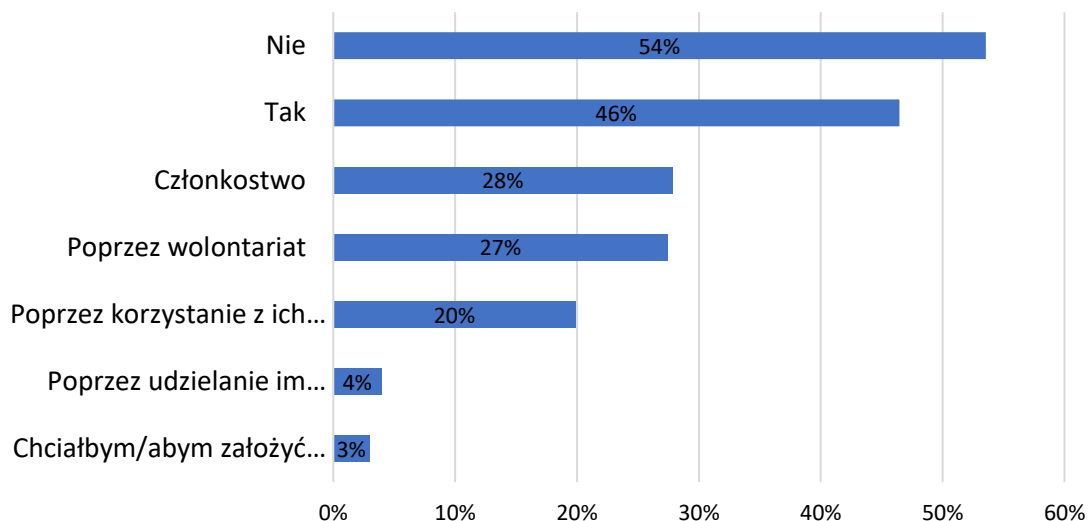
Tabela 8. Ocena funkcjonowania organizacji a kontakt z nimi

		Nie miał kontaktu	Miał kontakt
Ocena funkcjonowania polskich organizacji	Bardzo dobrze	31%	69%
	Raczej dobrze	61%	39%
	Ani dobrze, ani źle	92%	8%
	Raczej źle	84%	16%
	Bardzo źle	94%	6%

Źródło: badanie własne – CAWI (N=5000).

Ostatnim z badanych aspektów zaangażowania w działalność polskich organizacji imigranckich jest gotowość badanych do kontaktu z nimi. Ponad połowa z badanych stwierdziła, że nie byłaby gotowa by angażować się w działalność polskich organizacji imigranckich, zaś 46% wyraziło taką gotowość. Co ciekawe w większości przypadków badani byli zainteresowani członkostwem (28%), albo wsparciem organizacji poprzez wolontariat (27%). Bardzo niewiele osób zadeklarowało gotowość wsparcia finansowego (4%). Podobnie nieliczne osoby chciałyby założyć własną organizację (3%).

Wykres 13. Gotowość do zaangażowania w organizacje społeczności polskiej

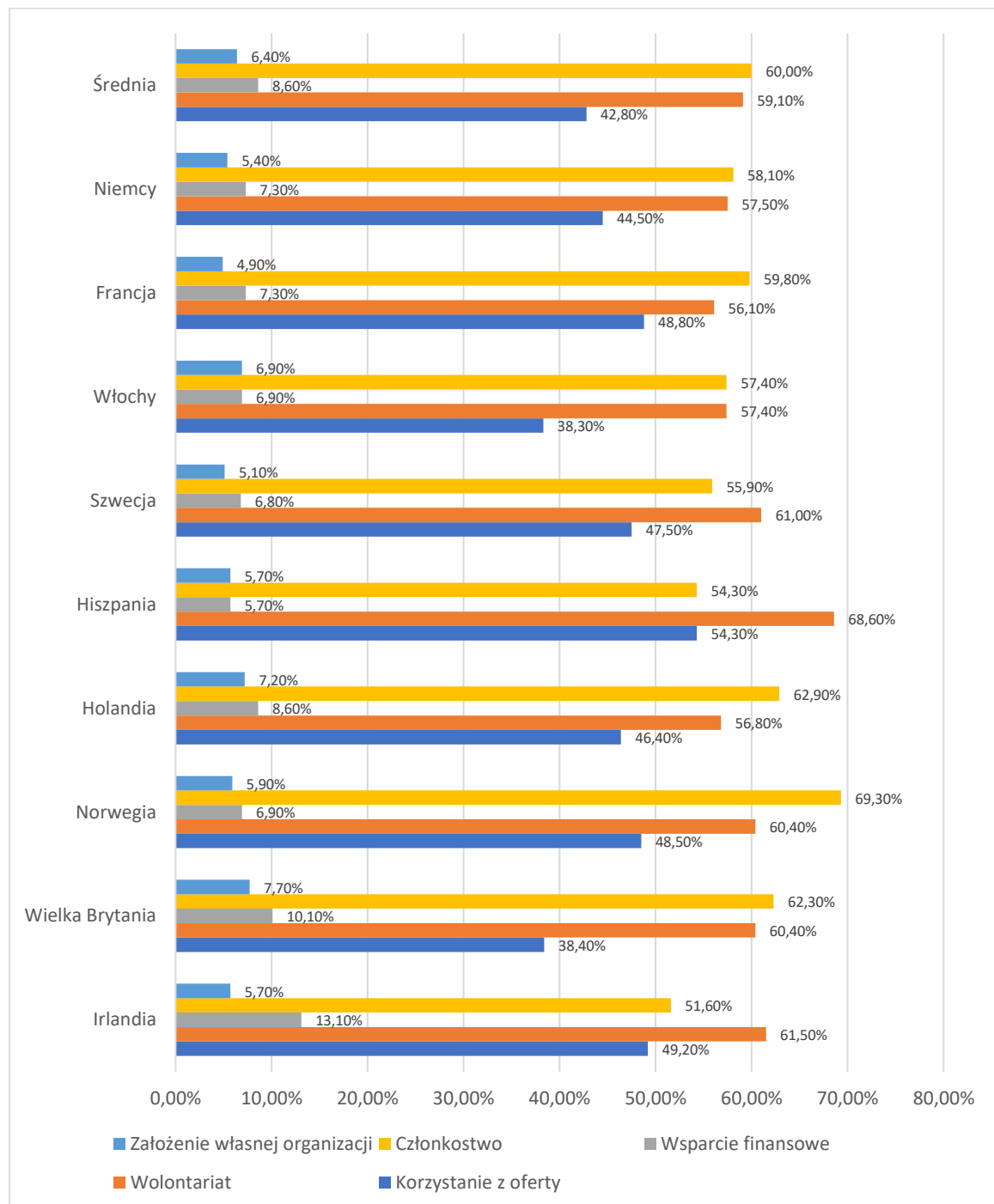

Źródło: badanie własne – CAWI (N=5000).

Analiza wyników w porównaniu międzykrajowym wskazuje na występowanie pewnych różnic między migrantami mieszkającymi w poszczególnych państwach. Np. w przypadku Hiszpanii rzuca się w oczy większy odsetek osób deklarujących zaangażowanie się poprzez wolontariat (68% z osób, które zadeklarowały gotowość zaangażowania się w działalność organizacji). Z kolei w Norwegii ponaproporcjonalnie większa jest liczba osób, które zadeklarowały gotowość do zapisania się do

organizacji (69,3%). Nie są to jednak różnice systematyczne, dające się wyjaśnić np. wpływem kultury kraju pobytu. Inaczej ma się sprawa w przypadku wyższego odsetka osób gotowych angażować się poprzez wsparcie finansowe, które dało się zaobserwować w przypadku Wielkiej Brytanii (10,1%) i Irlandii (13,1%), gdzie ten rodzaj wspierania organizacji jest bardzo rozpowszechniony.

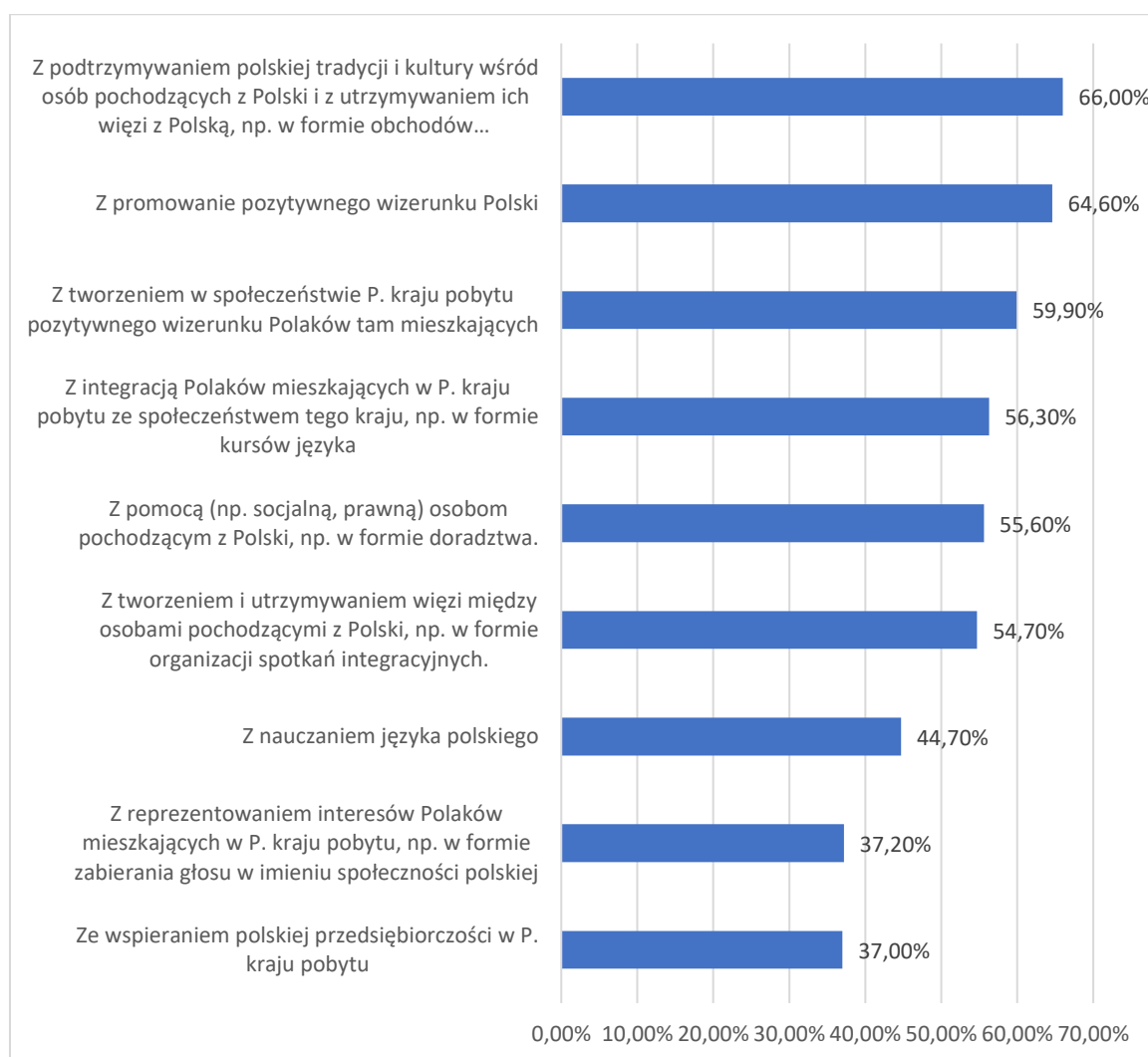
Wykres 14. Gotowość do zaangażowania w działalność polskich organizacji imigracyjnych – porównanie międzykrajowe

Źródło: badanie własne – CAWI (N=5000).

Respondentów, którzy zadeklarowali gotowość do angażowania się w działalność organizacji zapytano również o pożądane sfery potencjalnej aktywności polskich organizacji imigranckich, z którymi chcieliby kooperować. Wyniki wskazują na to, że z jednej strony część organizacji dobrze odczytuje zainteresowane polskich migrantów – ponieważ wiele z nich zainteresowanych jest tradycyjnymi obszarami działaniami polskich organizacji. Aż 66% osób zadeklarowało, że chciałoby się angażować w działalność organizacji, które skupione są na podtrzymywaniu polskiej tradycji i kultury wśród migrantów. Dla części z badanych ważne są też sprawy wizerunkowe – stąd częste wskazania takich kategorii jak na promowanie pozytywnego wizerunku Polski (64%) oraz tworzenie pozytywnego wizerunku polskich migrantów w kraju pobytu (59%). Jednocześnie jednak należy zauważyć, że wielu z badanych chciałoby także angażować się w prace organizacji, która koncertowałaby swoją działalność wokół takich kwestii jak integracja Polaków ze społeczeństwem kraju pobytu (56,3%) czy pomoc socjalna dla osób pochodzących z Polski (55,6%), które obecnie stanowią mniejszość działających organizacji.

Wykres 15. Preferowane sfery zaangażowania w działalność polskich organizacji imigranckich

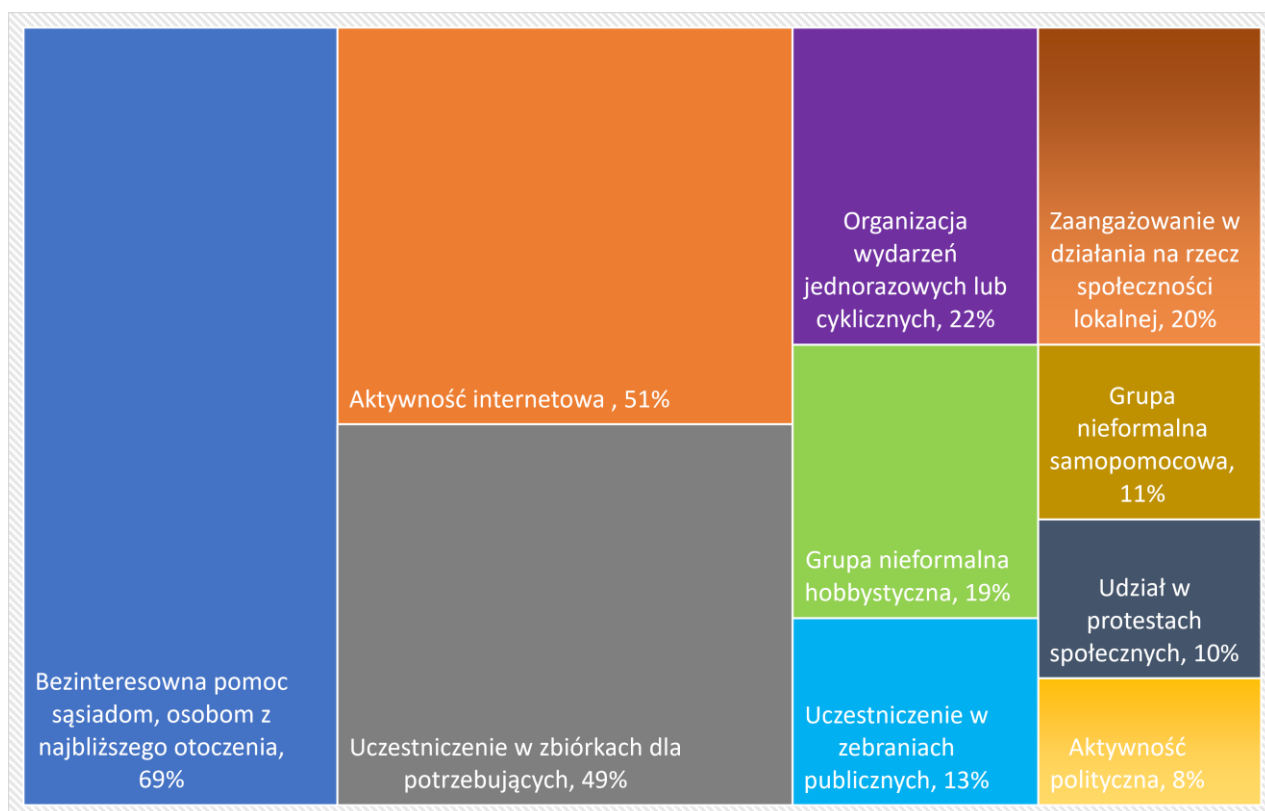

Źródło: badanie własne – CAWI (N=5000).

3.4.4 Aktywność nieformalna

Ostatnim analizowanym obszarem jest zaangażowanie nieformalne. Wyniki pozostają w wyraźnym kontraście w stosunku do – stosunkowo rzadkiego w przypadku polskich migrantów – zaangażowania formalnego. Należy jednak brać pod uwagę, że częściowo wynika to z samej jego natury, ponieważ – w niektórych wypadkach – jest ono mniej angażujące, wymagające mniejszego wysiłku czy też bardziej codzienne. Stąd wyraźnie wyższe wskazania (szczególnie w przypadku niektórych kategorii). Najczęściej wskazywano takie kategorie zaangażowania pozaformalnego jak: pomoc sąsiadom i osobom z bezpośredniego otoczenia (69%), aktywność internetowa (51%) czy uczestniczenie w zbiórkach dla potrzebujących (49%). Jednak nawet rzadziej przez respondentów wskazywane kategorie i wymagające większego zaangażowania środków i czasu były bardziej popularne niż większość form partycypacji formalnej, np. organizacja wydarzeń – 22%, zaangażowanie na rzecz społeczności lokalnej – 20%, uczestnictwo w grupie nieformalnej – 19%.

Wykres 16. Formy zaangażowania nieformalnego

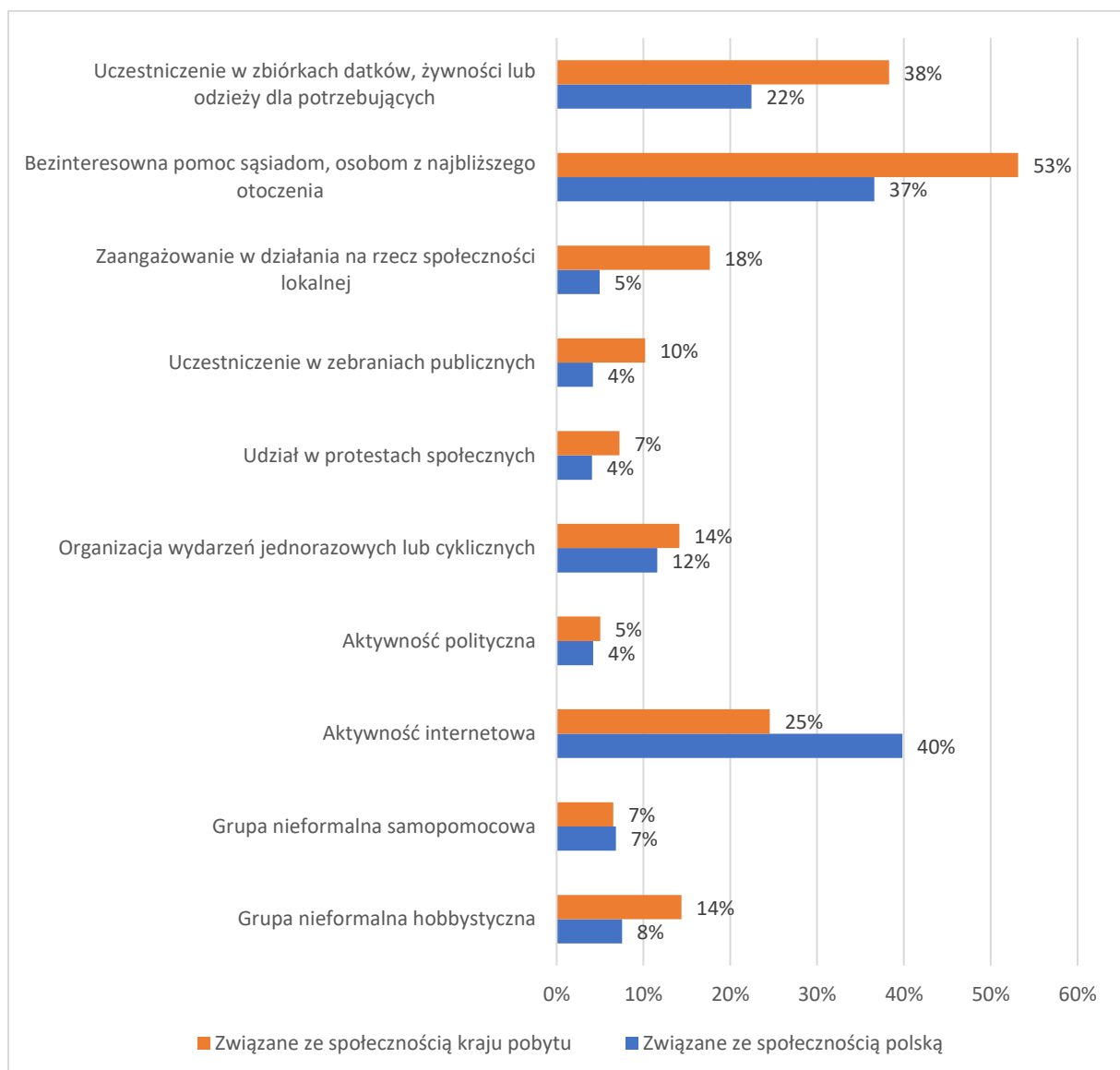

Źródło: badanie własne – CAWI (N=5000).

Dodatkowo badanych pytano to z jaką sfera związaną była ich działalność nieformalna – z funkcjonowaniem polskiej społeczności w kraju pobytu, czy też raczej ze społeczeństwem pobytu. Okazało się, że występują między tymi dwoma kontekstami zaangażowania ważne różnice. Przede

wszystkim można zaobserwować, że aktywność związana ze społeczeństwem pobytu była deklarowana częściej w przypadku większości z kategorii. Szczególnie wyraźnie dużą widać dużą przewagę w przypadku aktywności w kontekście o życia sąsiedzkiego, zaangażowania w życie społeczności lokalnej. Może to wynikać z faktu, że polskie społeczności zwykle nie tworzą w krajach pobytu skupisk terytorialnych, które mogłyby wymagać takich form zaangażowania. Kontekst związany ze społecznością polską jest dominujący w zaledwie jednej kategorii – aktywności internetowej.

Wykres 17. Formy zaangażowania nieformalnego w kontekście społeczności polskiej i społeczeństwa kraju pobytu

Źródło: badanie własne – CAWI (N=5000).

4. Wnioski

- W wymiarze aktywność politycznej (uczestnictwo w wyborach) oraz aktywności kulturalnej (uczestnictwo w wydarzeniach kulturalnych) obserwuje się spadek zaangażowania po migracji. Oznacza to, że fakt migracji negatywnie wpływa na chęci, bądź możliwości dotyczące tych form uczestnictwa. Jednocześnie nie zaobserwowano wpływu kraju pobytu na wzorce zaangażowania w te wymiary aktywności.
- Zaobserwowano natomiast wzrost zaangażowania w przypadku przynależności do związków zawodowych – jest to związane przede wszystkim z lepszymi możliwościami instytucjonalnymi oraz odmiennymi od polskich wzorcami i zwyczajami panującymi w poszczególnych krajach – szczególnie w przypadku Szwecji i Norwegii, gdzie odsetki polskich migrantów należących do związków zawodowych sięgają ponad 30%.
- Badani polscy migranci często mają dość intensywne i jednocześnie zróżnicowane relacje z innymi osobami. Najbardziej regularne kontakty utrzymują oni z polskimi znajomymi i przyjaciółmi w kraju pobytu, rodziną w Polsce oraz z znajomymi i przyjaciółmi mającymi obywatelstwo kraju obecnego pobytu i nieposiadających polskiego pochodzenia. Oznacza to, że ich sieci społeczne są bardzo często dość różnorodne. Jednocześnie należy odnotować, że mamy do czynienia także z pewną kategorią osób, które w kraju pobytu nie rozbudowały większych sieci społecznych – relatywnie dużo badanych nie ma np. kontaktów zawodowych zarówno z Polakami, jak i obywatelami kraju pobytu. Pewna liczba osób nie ma, bądź też ma bardzo ograniczone kontakty towarzyskie z osobami spoza społeczności polskiej.
- Analizując zaangażowanie w działalność organizacji pozarządowych można dojść do wniosku, że fakt migracji nie wpłynął zasadniczo na intensywność kontaktów z NGO. Do pewnego stopnia zmieniały się natomiast wzorce form tego zaangażowania. Porównując sytuację przed i po wyjeździe zaobserwowano wzrost liczby osób korzystających z oferty organizacji pozarządowych oraz udzielających im finansowego wsparcia, oraz spadek liczby osób, które angażowały się w wolontariat bądź były członkami organizacji.
- Mniej niż połowa badanych zna jakiegokolwiek polskie organizacje imigranckie w kraju swojego pobytu, przy czym zwykle większą liczbę osób znających takie organizacje obserwowano w krajach z mniejszą liczbą polskich migrantów (Hiszpania, Irlandia).
- Zróżnicowane są formy kontaktu z polskimi organizacjami imigranckimi i ich intensywność. Najczęściej badani deklarowali korzystanie z oferty organizacji (ok. 12%). Bardziej angażujące formy kontaktu obserwowano rzadziej – wolontariat 3%, wsparcie finansowe – 2,6% i członkostwo – 3,6%. Można w związku tym powiedzieć, że zdiagnozowano niski poziom zaangażowania migrantów z Polski w działalność polskich organizacji imigranckich.

- Cechami społecznymi, które wpływają na prawdopodobieństwo zaangażowania się w działalność polskich organizacji imigranckich są wiek, długość i typ pobytu. Wszystkie te zmienne sugerują, że prawdopodobieństwo kontaktu z tego typu organizacjami zwiększa się w czasie – im straszy migrant, im dłużej pozostaje w kraju pobytu tym bardziej będzie skłonny do kontaktu. Jednak najważniejszym predyktorem zaangażowania w działalność polskich organizacji imigranckich jest kontakt z organizacjami pozarządowymi kraju pobytu oraz wcześniejsze doświadczenia partycypacji w kraju. Można więc mówić o tym, że mamy do czynienia ze swego rodzaju wzorcem aktywności – osoby które angażowały się wcześniej w inne rodzaje organizacji chętniej będą brać udział w aktywnościach polskich organizacji imigranckich.
- Badani najczęściej mieli kontakt z polskimi organizacjami imigranckimi, które skupiały się na działaniach mających na celu podtrzymywanie polskiej tożsamości narodowej oraz więzi migrantów z ojczyzną np. poprzez celebrowanie świąt oraz na integracji wewnętrznej polskich społeczności w krajach pobytu. Znacznie rzadziej respondenci mieli kontakt z organizacjami które jako cel stawily sobie integrację polskich migrantów ze społeczeństwem kraju pobytu. Należy tu odnotować, że wyniki te są zbieżne z profilem polskich organizacji imigranckich w badanych krajach, wśród których dominują organizacje kulturalne, przede wszystkim działające na rzecz afirmacji kulturowej Polaków. W związku z tym nie można rozstrzygnąć, czy dominujący profil polskich organizacji imigranckich z którymi badani mieli kontakt to w większym stopniu wypadkowa ich preferencji, czy też dostępności organizacji.
- Wśród najczęściej wymienianych deklaracyjnych motywów zaangażowania badanych w działalność polskich organizacji imigranckich należy wymienić te związane z możliwością sieciowania i zawierania nowych znajomości oraz pozytywnym postrzeganiem kooperacji z innymi ludźmi. Nieco mniej ważne okazały się motywacje związane z funkcjami polskich organizacji takimi jak podtrzymywanie polskiej tożsamości czy też podtrzymywane więzi z Polską. Może to świadczyć o pewnej przewadze motywacji osobistych raczej niż grupowych.
- Brak kontaktów z organizacjami pozarządowymi był przez badanych zazwyczaj uzasadniany niedoborami czasu, bądź też nieodczuwaniem takiej potrzeby. Część z badanych wskazywała także brak informacji na temat możliwości zaangażowani w działalność organizacji.
- Niemal połowa badanych zadeklarowała gotowość zaangażowania się w działalność polskich organizacji imigranckich – przede wszystkim w formie członkostwa albo wsparcia organizacji poprzez wolontariat. Nawet biorąc pod uwagę, że tego typu deklaracje czynione są zwykle na wyrost można powiedzieć, że istnieje pewien niewykorzystany potencjał zaangażowania migrantów w polskie organizacje.

- Analiza wskazywanych przez badanych sfer, w jakich mogłyby funkcjonować organizacje w działalność których zaangażowałyby się, można powiedzieć, że częściowo jest ona zbieżna z profilem współcześnie funkcjonujących organizacji. Duża część z respondentów wskazała bowiem organizacje, które skupione są na podtrzymywaniu polskiej tradycji i kultury wśród migrantów działaniach wizerunkowych. Jednak niektórzy z badanych chętniej angażowałyby się w działalność organizacji, które koncertowałyby swoją działalność wokół takich kwestii jak integracja Polaków ze społeczeństwem kraju pobytu czy pomoc socjalna dla osób pochodzących z Polski. Obecnie stanowią one mniejszość wśród polskich organizacji imigranckich.
- Warta odnotowania jest duża aktywność nieformalna polskich migrantów. Różne jej formy (szczególnie pomoc sąsiadom i osobom z bezpośredniego otoczenia, aktywność internetowa czy uczestniczenie w zbiórkach dla potrzebujących, ale także organizacja wydarzeń, zaangażowanie na rzecz społeczności lokalnej czy uczestnictwo w grupie nieformalnej) są znacznie bardziej popularne wśród badanych niż zaangażowanie formalne. Pokazuje to pewien potencjał aktywności, który znajduje swoje ujście poprzez inne, mniej tradycyjne, odmienne niż stowarzyszeniowe kanały. Może to także wskazywać kierunek rozwoju form zaangażowania obywatelskiego polskich migrantów.
- Co ważne duża część z aktywności nieformalnej związana była w większym stopniu ze społeczeństwem pobytu niż ze społecznością polską. Kontekst polskiej społeczności wyraźnie był istotniejszy jedynie w przypadku aktywności internetowej. Ten wniosek jest nieco zaskakujący, zważywszy, że zwykłe dla migrantów możliwości aktywności, jakie dają zarówno organizacje formalne, jak i aktywności nieformalne w kontekście społeczeństwa państwa pobytu bywają ograniczone. Jednak wydaje się, że polscy imigranci nie traktują nieformalnych działań związanych z społecznością polską jako swego rodzaju substytutu aktywności poza swoją społecznością, ale raczej jako coś komplementarnego. Mogłoby to świadczyć o ich dość dobrej integracji ze społeczeństwem kraju pobytu.

5. Rekomendacje

Z perspektywy planowania i realizacji polityki polonijnej zebrane dane na temat wymiarów zaangażowania migrantów z Polski pozwalają na sformułowanie następujących rekomendacji:

- Dane dotyczące aktywności społecznej sugerują, że duża część z polskich migrantów ma rozbudowane i dość różnorodne sieci kontaktów, w których są zarówno osoby z Polski, Polacy mieszkający za granicą, ale także obywatele kraju pobytu. Oznacza to, że polscy migranci mogą pełnić rolę pomostu między różnymi społecznościami, tak by w toku codziennych interakcji budować relacje między społeczeństwem polskim społeczeństwem kraju pobytu. Co więcej

analiza aktywności nieformalnej wskazuje, że polscy migranci chętnie angażują się w sprawy lokalnych społeczności, co mogłoby dodatkowo wzmacniać ich oddziaływanie.

- Polska polityka wobec diaspory w większym niż do tej pory stopniu powinna skupić się na aktywności nieformalnej migrantów. Niesie ona za sobą pewien potencjał zaangażowania – większość z badanych podejmuje różne działania w tym zakresie. W interesie państwa polskiego mógłby być potraktowanie tej wysokiej aktywności jako możliwego do wykorzystania zasobu. Możliwe jest to przy przyjęciu pewnych założeń:
  - ✓ Po pierwsze, konieczne jest zbudowanie kanałów komunikacji za pomocą których można by do niezrzeszonych migrantów efektywnie dotrzeć. Niezwykle istotną rolę mogą tu pełnić media społecznościowe. Jednak obecnie państwu polskiemu wydaje się brakować efektywnych narzędzi służących do kontaktu z Polonią. Przykładem może być niedawno powstały profil „Polacy świata” – któremu wyraźnie brak dynamiki i zasięgu by mógł przyczynić się do aktywizacji Polonii.
  - ✓ Po drugie, oznaczałoby to zmianę priorytetów polityki polonijnej, które (mimo zwykle krytycznego spojrzenia na nie) skupiają się przede wszystkim na sformalizowanych organizacjach polonijnych. Wyniki badania wskazują, że choć są one ważne dla części społeczności polskich migrantów za granicą, to jednak ich zasięg społeczny oraz w konsekwencji zdolność mobilizacji są ograniczone. Związku z tym, należałoby starać się – obok wsparcia organizacji – budować inne, niezależne sposoby dotarcia do przedstawicieli polskiej diaspory. Wydaje się, że wymagałoby to zbudowania nieformalnej sieci relacji. Ważne jednak by była ona budowana raczej przez samych przedstawicieli diaspory niż państwowe instytucje, które – jak sugerują wyniki innych badań – nie zawsze cieszą się zaufaniem polskich migrantów. W interesie państwa polskiego byłoby jednak wspieranie jej rozwoju i utrzymywanie aktywnej relacji.
- Wyniki badań wskazują nie tylko na stosunkowo niewielki zasięg oddziaływania organizacji, ale także na to, że częściowo przynajmniej ich oferta nie jest dopasowana do potrzeb wszystkich migrantów. Stąd – powtarzany – postulat przemyślenia priorytetów związanych ze wsparciem organizacji i dowartościowanie obok dobrze funkcjonujących tradycyjnych stowarzyszeń zajmujących się podtrzymywaniem tożsamości i więzi z polską kulturą także organizacji, które skierowane są mniej do wewnątrz polskich społeczności, a bardziej na zewnątrz i na kontakt ze społeczeństwem państwa pobytu. Jak się wydaje jest to także oczekiwaniem pewnej części polskiej zbiorowości za granicą, która szuka możliwości zaangażowania w działalność organizacji skupionych na integracji ze społeczeństwem państwa pobytu oraz kwestiach socjalnych bardziej niż na kulturowej afirmacji. Wynika stąd postulat wsparcia „drugiej nogi” sektora polskich organizacji imigranckich skupionego mniej na kwestiach kulturowych, a

bardziej na socjalnych. Pomógłby on „zagospodarować” zaangażowanie szczególnie nowych migrantów, którzy zwykle poszukują ze strony stowarzyszeń tego typu wsparcia. Państwu polskiemu pozwoliłoby to na budowanie bardziej zróżnicowanej relacji z przedstawicielami różnych pokoleń polskiej diaspory. Nie musi to oczywiście oznaczać braku wsparcia dla organizacji tradycyjnych, ale raczej docenienie także innych kierunków ich rozwoju.

- Badania potwierdzają ważną intuicję dotyczącą swego rodzaju „eksportu aktywności” polegającego na tym, że osoby aktywne obywatelsko w Polsce, statystycznie częściej angażują się w działalność organizacji pozarządowych kraju pobytu oraz polskie organizacje imigranckie. Takie osoby powinny być postrzegane jako cenne z punktu widzenia polityki polonijnej z dwóch powodów:
  - ✓ Po pierwsze, mogą inicjować powstawanie nowych organizacji, lub też inicjatyw nieformalnych
  - ✓ Po drugie, dzięki swojemu zaangażowaniu w organizacje pozarządowe kraju pobytu mogą być postrzegani jako „ambasadorzy” Polski.

W obu przypadkach instytucje zajmujące się planowaniem i realizacją polityki polonijnej powinny dążyć do budowanie specjalnej relacji z takimi osobami i wspierać ich potencjał.